แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตำบลโคกสะอาด
อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 3
กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

รายงาน
แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล
ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว
จังหวัดชัยภูมิ

สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ

สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต ๓

กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

กันยายน ๒๕๖๖

คำนำ

การจัดทำแผนการใช้ที่ดินดำเนินการตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 มาตรา 72 (1) ที่ได้บัญญัติให้มีการวางแผนการใช้ที่ดินให้เหมาะสมกับศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยแผนการใช้ที่ดินตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ได้นำแนวคิดของ FAO และ UNEP มาปรับใช้ คือ ความเหมาะสมทางกายภาพ ความเหมาะสมทางเศรษฐกิจ การยอมรับจากสังคม การสร้างความยั่งยืนให้สิ่งแวดล้อม และเสนอทางเลือกการใช้ที่ดิน ร่วมกับวิธีการที่จำเป็นอื่น ๆ เช่น กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA) การประเมินคุณภาพที่ดิน เป็นต้น

สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ ร่วมกับสำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 3 และกองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน ในการดำเนินงานวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล โดยพิจารณาภาพรวมของสภาพปัญหาในด้านต่างๆ ทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลนำไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ในการระบุปัญหา ความต้องการของเกษตรกรและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทั้งนี้ สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ ได้จัดทำแผนกิจกรรม/โครงการ เพื่อขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดินให้เป็นรูปธรรมเพื่อให้เกษตรกรมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีการใช้ที่ดินอย่างถูกต้องเหมาะสม รักษาสภาพแวดล้อมและอนุรักษ์ทรัพยากรในชุมชนให้เกิดความยั่งยืนต่อไป

คณะผู้จัดทำ

กันยายน

2566

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญตาราง

สารบัญรูป

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน 1-1

1.2 หลักการและเหตุผล 1-1

1.3 วัตถุประสงค์ 1-1

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน 1-2

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน 1-2

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล 1-3

บทที่ 2 ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต 2-1

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง 2-1

2.3 สภาพภูมิประเทศ 2-1

2.4 สภาพภูมิอากาศ 2-3

2.5 สภาพการใช้ที่ดินในปัจจุบัน 2-5

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม 2-10

บทที่ 3 สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

3.1 ทรัพยากรป่าไม้ 3-1

3.2 ทรัพยากรน้ำ 3-1

3.3 ทรัพยากรดิน 3-2

บทที่ 4 กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal: PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) 4-1

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน 4-4

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 5 การประเมินคุณภาพที่ดิน	
5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ	5-1
5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล	5-3
5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน	5-3
บทที่ 6 แผนการใช้ที่ดิน	
6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	6-1
6.2 เขตการใช้ที่ดิน	6-2
บทที่ 7 การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน	
7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน	7-1
7.2 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567	7-1
7.3 กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น	7-2
7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	7-2
เอกสารอ้างอิง	8-1

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2-1	สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดชัยภูมิ ปี 2536-2565	2-4
2-2	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	2-7
2-3	จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปี2565	2-10
2-4	จำนวนและสัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	2-11
2-5	รายได้และรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปี 2565	2-12
3-1	สมบัติดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	3-5
5-1	ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน	5-2
5-2	ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	5-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	6-6
7-1	กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567-2571	7-5
7-2	สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน	7-6
7-3	เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ แผน 5 ปี (พ.ศ. 2567-2571)	7-8

สารบัญรูป

รูปที่		หน้า
1-1	ขั้นตอนการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล	1-4
2-1	ขอบเขตการปกครองตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	2-2
2-2	กราฟสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ปี พ.ศ.2536 - 2565	2-5
2-3	สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	2-9
3-1	ทรัพยากรดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	3-8
4-1	การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	4-3
6-1	เขตการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ	6-8

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดิน

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 72 รัฐพึงดำเนินการเกี่ยวกับที่ดิน ทรัพยากรน้ำ และพลังงาน ดังต่อไปนี้

(1) วางแผนการใช้ที่ดินของประเทศ ให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน

(2) จัดให้มีการวางผังเมืองทุกระดับและบังคับการให้เป็นไปตามผังเมือง อย่างมีประสิทธิภาพ รวมตลอดทั้งพัฒนาเมืองให้มีความเจริญ โดยสอดคล้องกับความต้องการของประชาชนในพื้นที่

1.2 หลักการและเหตุผล

ปัจจุบันกรมพัฒนาที่ดินได้ดำเนินการวางแผนการใช้ที่ดินระดับประเทศเรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นการวางกรอบเชิงนโยบายมุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนและในขณะเดียวกันต้องอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมควบคู่กับการรักษาคุณค่าทางศิลปะวัฒนธรรม แต่ทั้งนี้เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ดินในระดับพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและรักษาฐานการผลิตด้านทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนตลอดห่วงโซ่อุปทาน แผนการใช้ที่ดินระดับตำบลจึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือเพื่อขับเคลื่อนการดำเนินงานดังกล่าว

ทั้งนี้กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี ช่วงปี 2566-2570 เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “เป็นองค์การอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัด บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั้งประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

1.3 วัตถุประสงค์

1.3.1 เพื่อรักษาเสถียรภาพของทรัพยากรให้เกิดความสมดุลและยั่งยืนภายใต้การพัฒนาด้านต่างๆ ของตำบล

1.3.2 เพื่อให้การใช้ที่ดินมีผลตอบแทนสูงสุดต่อหน่วยเนื้อที่อย่างยั่งยืน

1.3.3 เพื่อให้เกิดการกาหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่สอดคล้องกับแผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นและอยู่บนหลักการของรูปแบบเศรษฐกิจ BCG

1.4 ระยะเวลาและสถานที่ดำเนินงาน

1.4.1 ระยะเวลา 1 ตุลาคม 2565 – 30 กันยายน 2566

1.4.2 สถานที่ ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

1.5 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1.5.1 รวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิที่จะนำมาวิเคราะห์และใช้ในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ประกอบด้วย

(1) ด้านกายภาพ ได้แก่ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ ภูมิอากาศ สภาพการใช้ที่ดิน เขตป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ฯลฯ

(2) ด้านเศรษฐกิจสังคม ได้แก่ การถือครองที่ดิน การใช้ที่ดิน พืชหลักหรือพืชเศรษฐกิจที่สำคัญ เพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจในการกำหนดเขตการใช้ที่ดิน ตลาดสินค้าเกษตร รายได้ รายจ่าย ประชากร โครงสร้างประชากร การศึกษา ฯลฯ

(3) ด้านนโยบายและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ ยุทธศาสตร์ แผนการปฏิรูปประเทศ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 13 ยุทธศาสตร์ภาค แผนพัฒนากลุ่มจังหวัด แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ แผนพัฒนาท้องถิ่น 4 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลตำบลหรือองค์การบริหารส่วนตำบล (ที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ดำเนินการ)

1.5.2 จัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (Participatory Rural Appraisal : PRA) เพื่อรับฟังความคิดเห็น ประเด็นปัญหา ความต้องการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเกษตรกรในตำบล

1.5.3 ประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกที่มีมูลค่าของตำบล

1.5.4 สังเคราะห์ข้อมูลจากข้อ 1.5.1 ถึง 1.5.3 เพื่อใช้ประกอบการวางแผนการใช้ที่ดิน

1.5.5 กำหนด (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

1.5.6 รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อ (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้น

1.5.7 ปรับปรุง (ร่าง) แผนการใช้ที่ดินเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินฉบับสมบูรณ์

1.5.8 นำแผนการใช้ที่ดินเข้าสู่คณะทำงานวิชาการของเขตฯ เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน / สมบูรณ์ของเนื้อหาและองค์ประกอบ

1.5.9 เผยแพร่แผนการใช้ที่ดินเพื่อนำไปสู่การขับเคลื่อนการดำเนินงาน ประกอบด้วย

(1) การที่สภาตำบล หรือ สภาเทศบาลนำแผนการใช้ที่ดินที่มีกิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินเข้าไปบรรจุในแผน 3 ปี โดยสภาเทศบาล หรือ สภาตำบล มีมติรับรอง ซึ่งอาจมีการตั้งงบของเทศบาล

หรือองค์การบริหารส่วนตำบลดำเนินการ เช่น งบซื้อเมล็ดพันธุ์พืชคลุมดิน ซึ่งปลูกโดยเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนั้น เป็นต้น

(2) กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินตามอำนาจหน้าที่ที่ระบุไว้ในกฎหมาย (มาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติพัฒนาที่ดิน พ.ศ. 2551) มีการปฏิบัติในเขตการใช้ที่ดินที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดินเขตต่างๆ โดยมีงบประมาณดำเนินการในแต่ละปี

(3) กิจกรรมของส่วนราชการต่างๆ ที่จะสนับสนุนความต้องการของเกษตรกร และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การผลิตพันธุ์ข้าว การขุดเจาะบ่อบาดาล เป็นต้น

ขั้นตอนการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลแสดงดังรูปที่ 1-1

1.6 วิสัยทัศน์ของตำบล

"ชุมชนน่าอยู่ มุ่งสู่เกษตรอินทรีย์ สร้างอาชีพเสริม เพิ่มคุณภาพชีวิต พัฒนาเศรษฐกิจแบบพอเพียง" (ที่มา : https://www.khoksaadchaiyaphum.go.th/index.php/vision-mission)

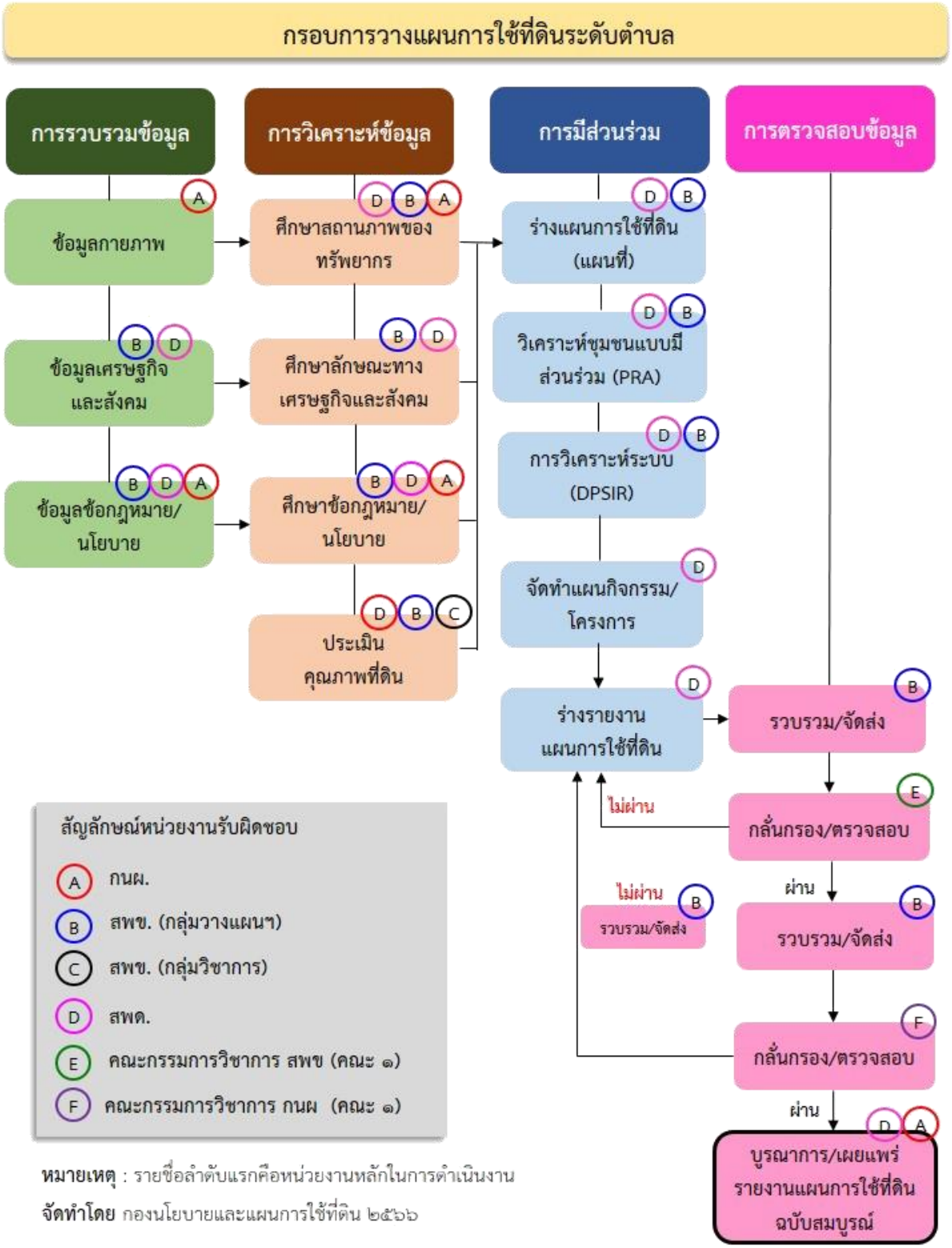

รูปที่ 1.1 ขั้นตอนการวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

บทที่ 2

ข้อมูลทั่วไป

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอหนองบัวระเหว มีพื้นที่ประมาณ 89 ตารางกิโลเมตร หรือ 55,413 ไร่ โดยมีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้ (รูปที่ 2-1)

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	ตำบลวังตะเฆ่ ตำบลห้วยแย้ อำเภอหนองบัวระเหว ตำบลชีบน อำเภอบ้านเขวา จังหวัดชัยภูมิ
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ตำบลนายางกลัก อำเภอเทพสถิต ตำบลโสกปลาดุก ตำบลหนองบัวระเหว อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	ตำบลตลาดแร้ง อำเภอบ้านเขว้า ตำบลหนองบัวระเหว อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	ตำบลวังตะเฆ่ อำเภอหนองบัวระเหว ตำบลโป่งนก อำเภอเทพสถิต จังหวัดชัยภูมิ

2.2 การแบ่งส่วนการปกครอง

ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ แบ่งส่วนการปกครองออกเป็น 9 หมู่บ้าน ดังนี้

หมู่ที่ 1 บ้านตะลอมไผ่
หมู่ที่ 2 บ้านละหานค่าย
หมู่ที่ 3 บ้านโคกสะอาด
หมู่ที่ 4 บ้านกระจวน
หมู่ที่ 5 บ้านหนองจาน
หมู่ที่ 6 บ้านหนองม่วง
หมู่ที่ 7 บ้านดอนกอก
หมู่ที่ 8 บ้านห้วยทับนาย
หมู่ที่ 9 บ้านภูเขาทอง

2.3 สภาพภูมิประเทศ

ลักษณะพื้นที่ทั่วไปส่วนใหญ่เป็นที่ดอน มีสภาพพื้นที่ราบเรียบ ลูกคลื่นลอนลาด เนินเขา และพื้นที่สูงเป็นพื้นที่ภูเขา เป็นส่วนหนึ่งของลุ่มน้ำชี ทางทิศตะวันออกมีแม่น้ำชีไหลผ่าน นอกจากนี้ยังมีแหล่งน้ำที่สำคัญ เช่น อ่างเก็บน้ำโปร่งขุนเพชร อ่างเก็บน้ำบ้านห้วยทับนาย อ่างเก็บน้ำพรานสี หนองละหารค่าย หนองกระจวน หนองยาง

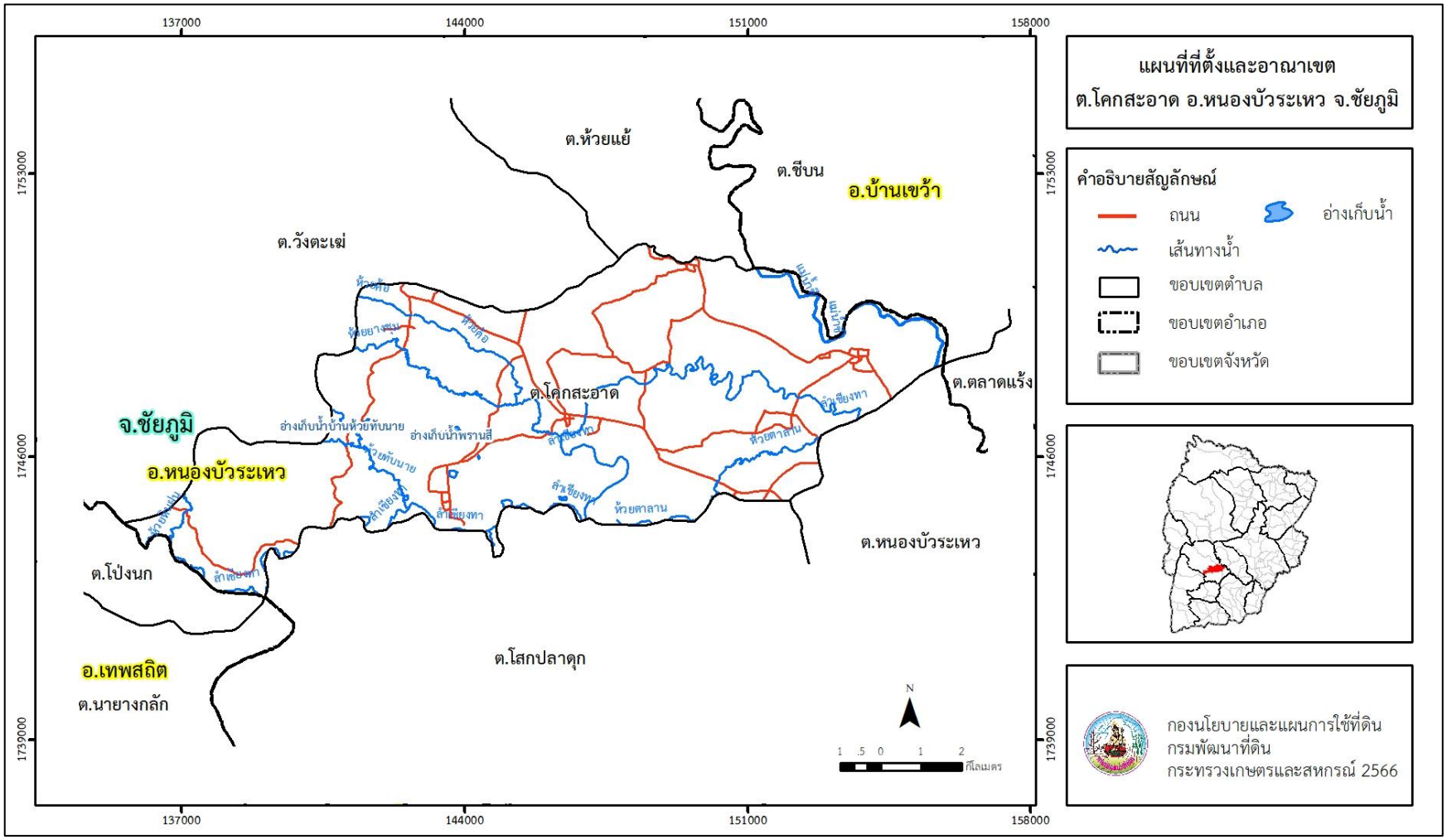

รูปที่ 2-1 ขอบเขตการปกครองตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

2.4 สภาพภูมิอากาศ

จากการศึกษาสถิติภูมิอากาศ (ปี พ.ศ.2536-2565) พบว่า ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ มีรายละเอียดดังนี้

2.4.1 อุณหภูมิ

มีอุณหภูมิโดยเฉลี่ยทั้งปี 27.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ย 33.1 องศาเซลเซียส ในเดือนเมษายน และอุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 23.0 องศาเซลเซียส ในเดือนมกราคม

2.4.2 ปริมาณน้ำฝน

มีปริมาณน้ำฝนรวมทั้งปี 1,180.6 มิลลิเมตร มีฝนตกประมาณ 107 วัน เดือนที่มีฝนตกมากที่สุด ในเดือนกันยายน มีปริมาณฝน 257.0 มิลลิเมตร และมีฝนตกประมาณ 18 วัน

2.4.3 สมดุลน้ำเพื่อการเกษตร

จากข้อมูลสถิติภูมิอากาศในคาบ 30 ปี (ปี พ.ศ.2536-2565) ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดชัยภูมิ ได้นำมาวิเคราะห์สมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ซึ่งเป็นการวิเคราะห์หาช่วงฤดูกาลเพาะปลูกพืช ตลอดจนช่วงระยะเวลาที่พืชเสี่ยงต่อการขาดน้ำ ข้อมูลที่นำมาวิเคราะห์ คือ ปริมาณน้ำฝน และศักยภาพการคายระเหยน้ำอ้างอิง (ETo) ซึ่งคำนวณด้วยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0 โดยใช้สมการ Penman-Monteith สามารถสรุปสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตรในเขตอาศัยน้ำฝนได้ดังนี้

ช่วงที่เหมาะสมต่อการปลูกพืช เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช เป็นช่วงที่ดินมีความชุ่มชื้นพอเหมาะต่อการเพาะปลูกพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนมีนาคมถึงต้นเดือนพฤศจิกายน

ช่วงที่มีน้ำมากเกินพอ เป็นช่วงที่ค่าปริมาณน้ำฝนมากกว่าค่าการระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งแต่กลางเดือนเมษายนถึงปลายเดือนตุลาคม

ช่วงขาดน้ำ เป็นช่วงฤดูแล้งที่ค่าปริมาณน้ำฝนน้อยกว่าค่า 0.5 การระเหยจากผิวดินและการคายน้ำของพืช ซึ่งพืชอาจเสียหายจากการขาดแคลนน้ำได้ ซึ่งช่วงนี้เริ่มตั้งต้นเดือนพฤศจิกายนถึงต้นมีนาคม (ตารางที่ 2-1 และรูปที่ 2-2)

ตารางที่ 2-1 สถิติภูมิอากาศ ณ สถานีตรวจอากาศจังหวัดชัยภูมิ/1 (ปี พ.ศ.2536-2565)

เดือน	อุณหภูมิ (°ซ)			ความชื้นสัมพัทธ์	ปริมาณน้ำฝน	จำนวนวันที่ฝนตก	ศักยภาพการคายระเหยน้ำ	ปริมาณฝนใช้การ/2
	ต่ำสุด	สูงสุด	เฉลี่ย	(%)	(มม.)	(วัน)	(มม.)	(มม.)
ม.ค.	18.9	31.2	24.6	61.0	11.5	1.5	65.7	11.3
ก.พ.	20.8	33.6	26.7	59.0	9.3	2.4	65.2	9.2
มี.ค.	23.5	35.7	29.1	60.0	54.2	5.5	82.5	49.5
เม.ย.	25.0	36.4	30.0	65.0	89.7	7.9	83.4	76.8
พ.ค.	25.2	34.9	29.2	74.0	142.1	14.2	81.8	109.8
มิ.ย.	25.1	34.0	28.9	74.0	126.4	12.8	81.3	100.8
ก.ค.	24.7	33.0	28.2	77.0	142.2	14.8	81.5	109.8
ส.ค.	24.4	32.4	27.7	79.0	210.2	16.4	77.8	139.5
ก.ย.	24.2	32.0	27.5	81.0	257.0	18.0	68.7	150.7
ต.ค.	23.6	31.8	27.3	75.0	114.1	9.6	69.8	93.3
พ.ย.	21.7	31.6	26.3	67.0	18.9	2.7	68.7	18.3
ธ.ค.	19.3	30.3	24.4	62.0	5.0	0.9	68.8	5.0
เฉลี่ย	**23.0**	**33.1**	**27.5**	**69.5**	-	-	-	-
รวม	-	-	-	-	**1,180.6**	**106.7**	**895.3**	**874.0**

หมายเหตุ : /1 เป็นสถานีตรวจอากาศที่ใกล้พื้นที่ตำบลมากที่สุด

/2 จากการคำนวณโดยโปรแกรม Cropwat for Windows Version 8.0

ที่มา : กรมอุตุนิยมวิทยา (2566)

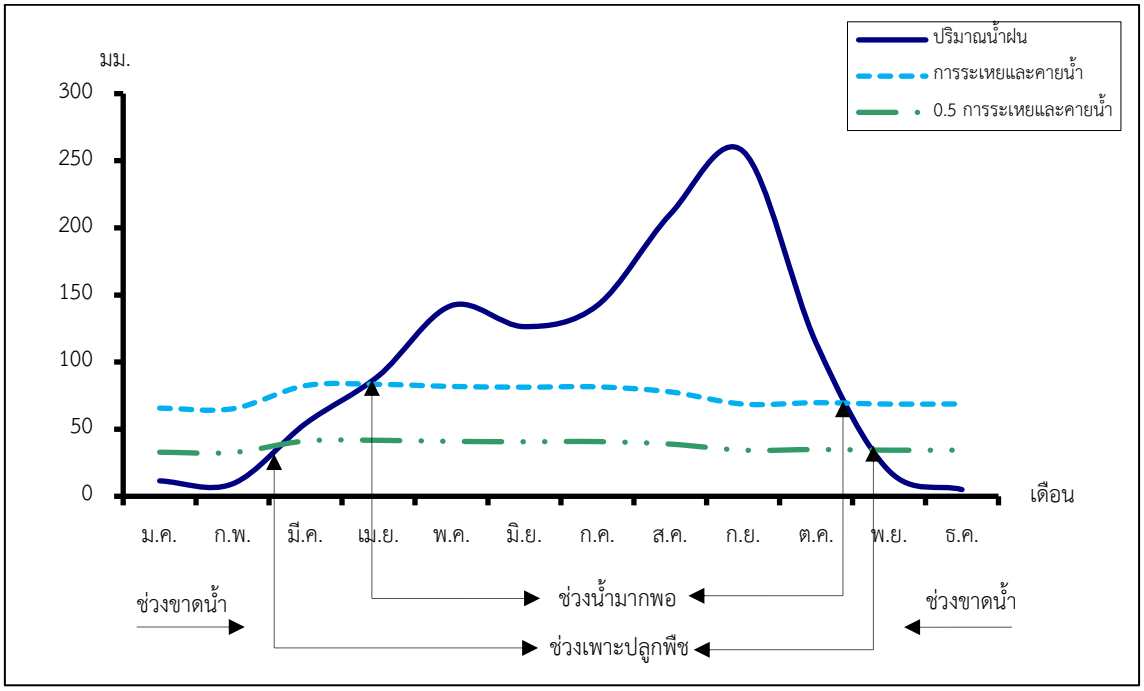

รูปที่ 2-2 กราฟสมดุลของน้ำเพื่อการเกษตร ปี พ.ศ. 2536-2565

2.5 สภาพการใช้ที่ดินปัจจุบัน

สภาพการใช้ที่ดินตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ซึ่งสำรวจโดยกลุ่มวิเคราะห์สภาพการใช้ที่ดิน (2566) ประกอบด้วยประเภทการใช้ที่ดินต่าง ๆ ดังนี้

2.5.1 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 2,684 ไร่ หรือร้อยละ 4.85 ของเนื้อที่ตำบล

2.5.2 พื้นที่เกษตรกรรมมีเนื้อที่ 34,258 ไร่ หรือร้อยละ 61.82 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วยการใช้ประโยชน์ที่ดินด้านเกษตรกรรมต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1) พื้นที่นา มีเนื้อที่ 6,875 ไร่ หรือร้อยละ 12.40 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ นาข้าว นาข้าว+มันสำปะหลัง นาร้าง นาข้าว+แตงโม นาข้าว+พืชผัก

2) พืชไร่ มีเนื้อที่ 25,447 ไร่ หรือร้อยละ 45.93 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ มันสำปะหลัง ไร่ร้าง อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง/ยางพารา

3) ไม้ยืนต้น มีเนื้อที่ 1,178 ไร่ หรือร้อยละ 2.12 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ยูคาลิปตัส ยางพารา สัก ไผ่ปลูกเพื่อการค้า ไม้ยืนต้นร้าง/เสื่อมโทรม

4) ไม้ผล มีเนื้อที่ 591 ไร่ หรือร้อยละ 1.07 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ กล้วย มะม่วง ไม้ผลผสม ไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม แก้วมังกร

5) พืชสวน มีเนื้อที่ 12 ไร่ หรือร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ไม้ดอก ไม้ประดับ พืชผัก

6) ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ มีเนื้อที่ 54 ไร่ หรือร้อยละ 0.10 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก โรงเรือนร้าง โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า

7) สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ มีเนื้อที่ 101 ไร่ หรือร้อยละ 0.18 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ สถานที่เพาะเลี้ยงปลา

2.5.3 พื้นที่ป่าไม้ มีเนื้อที่ 14,726 ไร่ หรือร้อยละ 26.57 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ป่าผลัดใบสมบูรณ์ ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู

2.5.4 พื้นที่แหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,486 ไร่ หรือร้อยละ 2.69 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง อ่างเก็บน้ำ หนอง บึง ทะเลสาบ คลองชลประทาน

2.5.5 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มีเนื้อที่ 2,259 ไร่ หรือร้อยละ 4.07 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ ที่หินโผล่ ทุ่งหญ้าธรรมชาติ ที่ทิ้งขยะ

ดังรายละเอียดใน ตารางที่ 2-2 และรูปที่ 2-3

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
U	**พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง**	**2,684**	**4.85**
U200	หมู่บ้าน/ที่ดินจัดสรรร้าง	31	0.06
U201	หมู่บ้านบนพื้นราบ	2,018	3.64
U301	สถานที่ราชการและสถาบันต่าง ๆ	337	0.61
U502	โรงงานอุตสาหกรรม	22	0.04
U503	ลานตากและแหล่งรับซื้อทางการเกษตร	232	0.42
U601	สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ	25	0.05
U603	สุสาน ป่าช้า	6	0.01
U605	สถานีบริการน้ำมัน	13	0.02
A	**พื้นที่เกษตรกรรม**	**34,258**	**61.82**
A100	นาร้าง	41	0.07
A101	นาข้าว	6,554	11.83
A101+A204	นาข้าว+มันสำปะหลัง	270	0.49
A101+A220	นาข้าว+แตงโม	8	0.01
A101+A502	นาข้าว+พืชผัก	2	-
A200	ไร่ร้าง	588	1.06
A202	ข้าวโพด	28	0.05
A203	อ้อย	569	1.03
A204	มันสำปะหลัง	24,250	43.76
A204/A302	มันสำปะหลัง/ยางพารา	9	0.02
A229	พริก	3	0.01
A300	ไม้ยืนต้นร้าง/เสื่อมโทรม	14	0.03
A301	ไม้ยืนต้นผสม	6	0.01
A302	ยางพารา	373	0.67
A304	ยูคาลิปตัส	710	1.28
A305	สัก	57	0.10
A315	ไผ่ปลูกเพื่อการค้า	18	0.03
A400	ไม้ผลร้าง/เสื่อมโทรม	4	0.01

ตารางที่ 2-2 สภาพการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

หน่วยแผนที่	ประเภทการใช้ที่ดิน	เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
A401	ไม้ผลผสม	40	0.07
A407	มะม่วง	152	0.27
A411	กล้วย	385	0.70
A412	มะขาม	2	-
A413	ลำไย	2	-
A414	ฝรั่ง	3	0.01
A426	แก้วมังกร	3	0.01
A502	พืชผัก	4	0.01
A503	ไม้ดอก ไม้ประดับ	8	0.01
A700	โรงเรือนร้าง	21	0.04
A702	โรงเรือนเลี้ยงโค กระบือ และม้า	7	0.01
A703	โรงเรือนเลี้ยงสัตว์ปีก	26	0.05
A902	สถานที่เพาะเลี้ยงปลา	101	0.18
F	**พื้นป่าไม้**	**14,726**	**26.57**
F200	ป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู	6,042	10.90
F201	ป่าผลัดใบสมบูรณ์	8,684	15.67
M	**พื้นที่เบ็ดเตล็ด**	**2,259**	**4.07**
M101	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ	23	0.04
M102	ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม/ไม้ละเมาะ	2,140	3.86
M403	ที่หินโผล่	88	0.16
M701	ที่ทิ้งขยะ	8	0.01
W	**พื้นที่แหล่งน้ำ**	**1,486**	**2.69**
W101	แม่น้ำ ลำห้วย ลำคลอง	681	1.23
W102	หนอง บึง ทะเลสาบ	291	0.53
W201	อ่างเก็บน้ำ	361	0.65
W202	บ่อน้ำในไร่นา	152	0.28
W203	คลองชลประทาน	1	-
	ผลรวมทั้งหมด	**55,413**	**100.00**

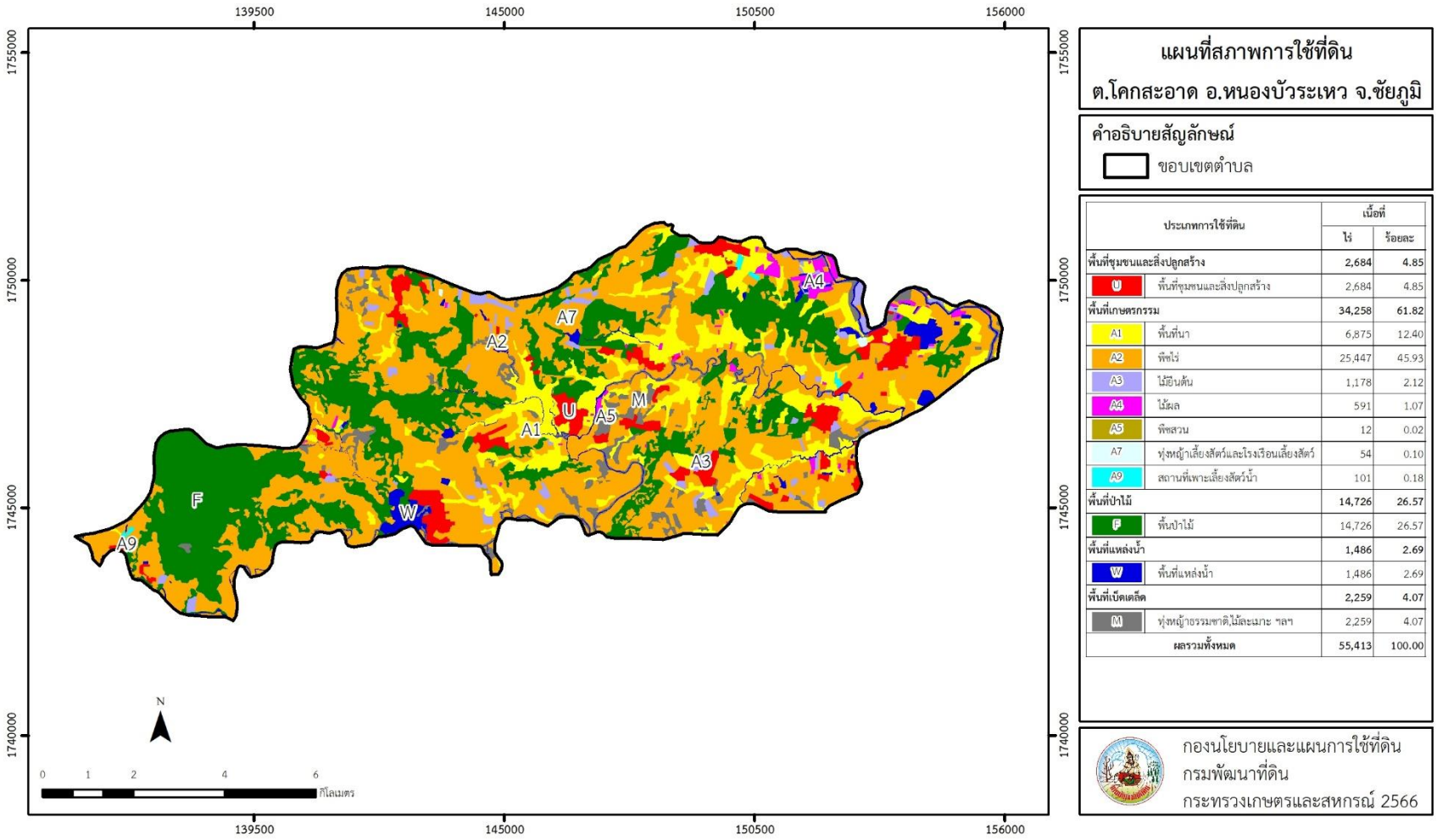

ประเภทการใช้ที่ดิน		เนื้อที่ ไร่	เนื้อที่ ร้อยละ
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง		**2,684**	**4.85**
U	พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	2,684	4.85
พื้นที่เกษตรกรรม		**34,258**	**61.82**
A1	พื้นที่นา	6,875	12.40
A2	พืชไร่	25,447	45.93
A3	ไม้ยืนต้น	1,178	2.12
A4	ไม้ผล	591	1.07
A5	พืชสวน	12	0.02
A7	ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์และโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	54	0.10
A9	สถานที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	101	0.18
พื้นที่ป่าไม้		**14,726**	**26.57**
F	พื้นป่าไม้	14,726	26.57
พื้นที่แหล่งน้ำ		**1,486**	**2.69**
W	พื้นที่แหล่งน้ำ	1,486	2.69
พื้นที่เบ็ดเตล็ด		**2,259**	**4.07**
M	ทุ่งหญ้าธรรมชาติ,ไม้ละเมาะ ฯลฯ	2,259	4.07
ผลรวมทั้งหมด		**55,413**	**100.00**

รูปที่ 2-3 สภาพการใช้ที่ดินตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

2.6 สภาพเศรษฐกิจและสังคม

2.6.1 ประชากร

จากหลักฐานทะเบียนราษฎร์ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย ณ เดือนธันวาคม 2565 พบว่าประชากรที่อาศัยในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด มีประชากรรวม 6,371 คน แยกเป็นผู้ชาย 3,153 คน เป็นผู้หญิง 3,218 คน ความหนาแน่นโดยเฉลี่ย 22 คนต่อตารางกิโลเมตร มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมด 2,555 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,540 ครัวเรือน หรือร้อยละ 60.27 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด และเป็นครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้ขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร 1,015 ครัวเรือน หรือร้อยละ 39.73 ของจำนวนครัวเรือนทั้งหมด ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-3 ถึงตาราง 2-4

ตารางที่ 2-3 จำนวนประชากรและครัวเรือน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปี 2565

พื้นที่	จำนวน	จำนวนประชากร (คน)		
	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
ตำบลโคกสะอาด	**2,555**	**3,153**	**3,218**	**6,371**
หมู่ที่ 1 ตะลอมไผ่	252	364	354	718
หมู่ที่ 2 ละหานค่าย	635	560	578	1,138
หมู่ที่ 3 โคกสะอาด	344	506	460	966
หมู่ที่ 4 กระจวน	553	563	584	1,147
หมู่ที่ 5 หนองจาน	161	285	284	569
หมู่ที่ 6 หนองม่วง	121	186	188	374
หมู่ที่ 7 ดอนกอก	217	352	368	720
หมู่ที่ 8 ห้วยทับนาย	174	196	244	440
หมู่ที่ 9 ภูเขาทอง	98	141	158	299

ที่มา : กรมการปกครอง (2565)

ตารางที่ 2-4 จำนวนและสัดส่วนครัวเรือนเกษตร ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปี 2565

รายการ	จำนวน (ครัวเรือน)	ร้อยละ
- จำนวนครัวเรือนเกษตรทั้งหมด	**2,555**	**100.00**
- จำนวนครัวเรือนเกษตรที่มาขึ้นทะเบียนกรมส่งเสริมการเกษตร	1,540	60.27
- จำนวนครัวเรือนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ และจำนวนครัวเรือนเกษตรที่ไม่ได้มาขึ้นทะเบียน	1,015	39.73

ที่มา : 1) กรมการปกครอง (2565)

2) กรมส่งเสริมการเกษตร (2566)

2.6.2 การถือครองที่ดิน

จากข้อมูลการปกครอง ณ เดือนธันวาคม 2565 ตำบลโคกสะอาด มีทั้งหมด 2,555 ครัวเรือน โดยถือครองที่ดินเฉลี่ยครัวเรือนละ 21.69 ไร่

2.6.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

ลักษณะทางเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของชุมชนในตำบลโคกสะอาด ส่วนใหญ่ประชากรมีอาชีพหลักคือ ทำการเกษตรกรรม ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย และทำนา เป็นต้น

การประกอบอาชีพ ในตำบลโคกสะอาด เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับทำการเกษตร ประชากรส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม ได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย และทำนา เป็นต้น

2.6.4 ด้านรายได้-รายจ่าย

จากข้อมูลพื้นฐาน จปฐ. (กรมการพัฒนาชุมชน, 2566) พบว่า รายได้ครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 123,655 บาท รายได้บุคคลเฉลี่ยปีละ 47,497 บาท รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ยปีละ 103,048 บาท รายจ่ายบุคคลเฉลี่ยปีละ 39,582 บาท เมื่อพิจารณาจะเห็นว่ารายได้ครัวเรือนมากกว่ารายจ่ายครัวเรือนปีละ 20,607 บาท และรายได้บุคคลมากกว่ารายจ่ายบุคคลปีละ 7,915 บาท ดังรายละเอียดในตารางที่ 2-5

ตารางที่ 2-5 รายได้และรายจ่ายเฉลี่ยครัวเรือน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ปี 2565

พื้นที่	แหล่งรายได้ของครัวเรือน (บาท/ปี)				รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายได้บุคคลเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายจ่ายครัวเรือนเฉลี่ย (บาท/ปี)	รายจ่ายบุคคลเฉลี่ย (บาท/ปี)
	อาชีพหลัก	เฉลี่ย (บาท/ปี)	เฉลี่ย (บาท/ปี)	เฉลี่ย (บาท/ปี)				
ตำบลโคกสะอาด	**117,275**	**1,923**	**2,235**	**2,222**	**123,655**	**47,497**	**103,048**	**39,582**
หมู่ที่ 1 ตะลอมไผ่	146,458	0	0	0	146,458	41,845	140,335	40,096
หมู่ที่ 2 ละหานค่าย	85,844	0	0	0	85,844	43,057	75,006	37,621
หมู่ที่ 3 โคกสะอาด	130,004	0	0	0	130,004	44,666	114,854	39,461
หมู่ที่ 4 กระจวน	90,104	1,223	0	0	91,327	42,058	88,549	40,779
หมู่ที่ 5 หนองจาน	227,679	24,107	32,455	32,143	316,384	93,250	133,527	39,355
หมู่ที่ 6 หนองม่วง	129,622	0	0	96	129,718	42,446	123,178	40,306
หมู่ที่ 7 ดอนกอก	113,219	29	29	59	113,336	43,591	105,156	40,445
หมู่ที่ 8 ห้วยทับนาย	112,511	0	0	0	112,511	42,283	102,426	38,494
หมู่ที่ 9 ภูเขาทอง	114,933	0	0	0	114,933	44,003	102,976	39,425

ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน (2566)

บทที่ 3
สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาสถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรดิน ซึ่งเป็นทรัพยากรกายภาพที่สำคัญต่อการทำการเกษตร ดังนั้นจึงจำเป็นต้องทราบว่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดปัจจุบันมีสถานะอย่างไร เพื่อใช้เป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม รวมถึงมาตรการต่าง ๆ เพื่อการพัฒนาพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1 ทรัพยากรป่าไม้

3.1.1 ป่าไม้ตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี

1) ป่าอนุรักษ์ ไม่พบพื้นที่ป่าอนุรักษ์ (เขตอุทยานแห่งชาติ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตวนอุทยาน เขตห้ามล่าสัตว์ป่า) ในพื้นที่

2) ป่าสงวนแห่งชาติ ได้มีการจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรและที่ดินป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 10 มีนาคม 2535 และ 17 มีนาคม 2535 แบ่งออกเป็น 3 เขต ประกอบด้วย เขตพื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (Zone C) เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) และเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมต่อการเกษตร (Zone A) จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบพื้นที่ป่าจำแนกเขตการใช้ประโยชน์ทรัพยากรที่ดินและป่าไม้ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามมติคณะรัฐมนตรีในพื้นที่ คือ เขตพื้นที่ป่าเพื่อเศรษฐกิจ (Zone E) เนื้อที่ 39,311 ไร่

3.1.2 ชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ (มติคณะรัฐมนตรี วันที่ 28 พฤษภาคม 2528) จากการวิเคราะห์ข้อมูล พบชั้นคุณภาพลุ่มน้ำในพื้นที่ ได้แก่

1) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 3B เนื้อที่ 6,516 ไร่
2) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4A เนื้อที่ 36 ไร่
3) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 4B เนื้อที่ 45,221 ไร่
4) พื้นที่ลุ่มน้ำชั้นที่ 5B เนื้อที่ 3,640 ไร่

ทั้งนี้ เนื้อที่ดังกล่าวข้างต้นคำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ เป็นเนื้อที่เบื้องต้นเท่านั้น ไม่สามารถใช้อ้างอิงได้ทางกฎหมาย

3.2 ทรัพยากรน้ำ

3.2.1 ปริมาณน้ำฝน พบว่าในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในคาบ 30 ปี (พ.ศ.2536-2565) 1,180.6 มิลลิเมตรต่อปี

3.2.2 น้ำผิวดิน หมายถึง แม่น้ำลำคลอง หนอง บึง ทะเลสาบ อ่างเก็บ และแหล่งน้ำสาธารณะอื่นๆ ที่อยู่ภายในผืนแผ่นดิน ในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด มีรายละเอียดของแหล่งน้ำผิวดินดังนี้

แหล่งน้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ แม่น้ำชี ลำกระจวน ลำเชียงทา หนองกระจวน หนองยาง ห้วยค้อ ห้วยซับเหย ห้วยตะโก้ ห้วยตาลาน ห้วยทับนาย ห้วยยางชุม และห้วยหินฝน

แหล่งน้ำผิวดินที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำบ้านห้วยทับนาย และอ่างเก็บน้ำพรานสี

3.2.3 ใช้ฐานข้อมูลน้ำบาดาลของกรมทรัพยากรน้ำบาดาล กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จากข้อมูล http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php สืบค้น ณ วันที่ 26 พฤษภาคม 2566 ซึ่งพบว่า ตำบลโคกสะอาด มีจำนวนบ่อบาดาลราชการจำนวน 9 บ่อ และจำนวนบ่อบาดาลเอกชนจำนวน 1 บ่อ

3.3 ทรัพยากรดิน

ทรัพยากรดินในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ พบหน่วยแผนที่ดินทั้งหมด 28 หน่วยแผนที่ดิน และหน่วยพื้นที่เบ็ดเตล็ด 3 หน่วยแผนที่ ดังนี้

3.3.1 ดินในพื้นที่ลุ่ม มี 4 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ดิน Cpa-clA ชุดดินชุมแพ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนดินเหนียว ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,144 ไร่ หรือร้อยละ 2.06 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ดิน Lah-slA ชุดดินละหานทราย มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 691 ไร่ หรือร้อยละ 1.24 ของเนื้อที่ตำบล

3) หน่วยแผนที่ดิน Lah-fl-slA ดินละหานทรายที่เป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 240 ไร่ หรือร้อยละ 0.43 ของเนื้อที่ตำบล

4) หน่วยแผนที่ดิน Nkg-siclA ชุดดินหนองกุง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 698 ไร่ หรือร้อยละ 1.26 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.2 ดินในพื้นที่ดอน มี 24 หน่วยแผนที่ดิน ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ดิน AC-mw,col-slA ดินตะกอนน้ำพาเชิงซ้อนที่มีการระบายน้ำดีปานกลางและเป็นดินร่วนหยาบ มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 86 ไร่ หรือร้อยละ 0.15 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ดิน Chp-fsi-silA ดินชุมพลบุรีที่เป็นดินทรายแป้งละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 3,703 ไร่ หรือร้อยละ 6.68 ของเนื้อที่ตำบล

3) หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-lsC ดินคำบงที่เป็นทรายหนา มีเนื้อดินบนเป็นดินทรายปนดินร่วน ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5,812 ไร่ หรือร้อยละ 10.49 ของเนื้อที่ตำบล

4) หน่วยแผนที่ดิน Kg-tks-slB ดินคำบงที่เป็นทรายหนา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,514 ไร่ หรือร้อยละ 4.54 ของเนื้อที่ตำบล

5) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-slB ชุดดินปักธงชัย มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 2,575 ไร่ หรือร้อยละ 4.64 ของเนื้อที่ตำบล

6) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-slB/d3c ชุดดินปักธงชัย มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ พบมวลสารพอกหรือสารเม็ดกลมของเหล็ก ที่ความลึก 50-100 เซนติเมตร มีเนื้อที่ 44 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่ตำบล

7) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-gm-slA/b ดินปักธงชัยที่มีจุดประสีเทา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ และมีคันนา มีเนื้อที่ 1,599 ไร่ หรือร้อยละ 2.89 ของเนื้อที่ตำบล

8) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-gm-slB/b ดินปักธงชัยที่มีจุดประสีเทา มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ และมีคันนา มีเนื้อที่ 491 ไร่ หรือร้อยละ 0.89 ของเนื้อที่ตำบล

9) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-gm,fl-slA/b ดินปักธงชัยที่มีจุดประสีเทาและเป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ และมีคันนา มีเนื้อที่ 2,077 ไร่ หรือร้อยละ 3.75 ของเนื้อที่ตำบล

10) หน่วยแผนที่ดิน Ptc-mw-slB ดินปักธงชัยที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 99 ไร่ หรือร้อยละ 0.18 ของเนื้อที่ตำบล

11) หน่วยแผนที่ดิน Pu-slB ชุดดินภูพาน มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 421 ไร่ หรือร้อยละ 0.76 ของเนื้อที่ตำบล

12) หน่วยแผนที่ดิน Pu-slC ชุดดินภูพาน มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 129 ไร่ หรือร้อยละ 0.23 ของเนื้อที่ตำบล

13) หน่วยแผนที่ดิน Pu-md-slB ดินภูพานที่เป็นดินลึกปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,052 ไร่ หรือร้อยละ 1.90 ของเนื้อที่ตำบล

14) หน่วยแผนที่ดิน Pu-md-slC ดินภูพานที่เป็นดินลึกปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,905 ไร่ หรือร้อยละ 3.44 ของเนื้อที่ตำบล

15) หน่วยแผนที่ดิน Pu-md,fl-slC ดินภูพานที่เป็นดินลึกปานกลางและเป็นดินร่วนละเอียด มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 14 ไร่ หรือร้อยละ 0.03 ของเนื้อที่ตำบล

16) หน่วยแผนที่ดิน Pu-mw-slB ดินภูพานที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 897 ไร่ หรือร้อยละ 1.62 ของเนื้อที่ตำบล

17) หน่วยแผนที่ดิน Si-slB ชุดดินสีคิ้ว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,091 ไร่ หรือร้อยละ 1.97 ของเนื้อที่ตำบล

18) หน่วยแผนที่ดิน Si-mw-slB ดินสีคิ้วที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 1,457 ไร่ หรือร้อยละ 2.63 ของเนื้อที่ตำบล

19) หน่วยแผนที่ดิน Sn-mw-siclA ดินสูงเนินที่มีการระบายน้ำดีปานกลาง มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนเหนียวปนทรายแป้ง ความลาดชัน 0-2 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 122 ไร่ หรือร้อยละ 0.22 ของเนื้อที่ตำบล

20) หน่วยแผนที่ดิน Wk-slB ชุดดินวังน้ำเขียว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 2-5 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 5,553 ไร่ หรือร้อยละ 10.02 ของเนื้อที่ตำบล

21) หน่วยแผนที่ดิน Wk-slC ชุดดินวังน้ำเขียว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ มีเนื้อที่ 9,819 ไร่ หรือร้อยละ 17.72 ของเนื้อที่ตำบล

22) หน่วยแผนที่ดิน Wk-slC-RC หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินวังน้ำเขียว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 5-12 เปอร์เซ็นต์ กับที่ดินหินพื้นโผล่ มีเนื้อที่ 6,761 ไร่ หรือร้อยละ 12.20 ของเนื้อที่ตำบล

23) หน่วยแผนที่ดิน Wk-slD-RC หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินวังน้ำเขียว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 12-20 เปอร์เซ็นต์ กับที่ดินหินพื้นโผล่ มีเนื้อที่ 2,765 ไร่ หรือร้อยละ 4.99 ของเนื้อที่ตำบล

24) หน่วยแผนที่ดิน Wk-slE-RC หน่วยเชิงซ้อนของชุดดินวังน้ำเขียว มีเนื้อดินบนเป็นดินร่วนปนทราย ความลาดชัน 20-35 เปอร์เซ็นต์ กับที่ดินหินพื้นโผล่ มีเนื้อที่ 42 ไร่ หรือร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่ตำบล

3.3.3 พื้นที่เบ็ดเตล็ด มี 3 หน่วยแผนที่ ได้แก่

1) หน่วยแผนที่ ES ผาชัน มีเนื้อที่ 32 ไร่ หรือร้อยละ 0.06 ของเนื้อที่ตำบล

2) หน่วยแผนที่ RC ที่ดินหินพื้นโผล่ มีเนื้อที่ 1,047 ไร่ หรือร้อยละ 1.89 ของเนื้อที่ตำบล

3) หน่วยแผนที่ SC พื้นที่ลาดชันเชิงซ้อน มีเนื้อที่ 533 ไร่ หรือร้อยละ 0.96 ของเนื้อที่ตำบล

ปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่ พบปัญหาดินตื้น มีเนื้อที่ 24,940 ไร่ หรือร้อยละ 45.01 ของเนื้อที่ตำบล ได้แก่ ชุดดินวังน้ำเขียว (Wk) และหน่วยเชิงซ้อนของชุดดินวังน้ำเขียวกับที่ดินหินพื้นโผล่ (Wk-RC) และปัญหาดินทรายจัด มีเนื้อที่ 8,326 ไร่ หรือร้อยละ 15.03 ของเนื้อที่ตำบล คือ ดินคำบงที่เป็นทรายหนา (Kg-tks)

รายละเอียดของสมบัติดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ดังแสดงในตารางที่ 3-1 และแผนที่แสดงในลักษณะของชุดดิน (รูปที่ 3-1)

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวเบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซต์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
AC-mw,col-slA	0-2	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	10-20	35-75	5.0-6.5	5.5-7.0	<2	-	86	0.15
Chp-fsi-silA	0-2	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	5.0-7.0	<2	-	3,703	6.68
Cpa-clA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	35-75	5.5-6.0	6.0-6.5	<2	-	399	0.72
Cpa-clA*	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	<10	35-75	5.5-6.0	6.0-6.5	<2	-	745	1.34
Kg-tks-lsC	5-12	>150	ค่อนข้างมากถึงดี	ต่ำ	<10	35-75	6.0-6.5	6.5-7.0	<2	-	5,812	10.49
Kg-tks-slB	2-5	>150	ค่อนข้างมากถึงดี	ต่ำ	<10	35-75	6.0-6.5	6.5-7.0	<2	-	2,514	4.54
Lah-fl-slA	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	240	0.43
Lah-slA	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	18	0.03
Lah-slA*	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ปานกลาง	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	673	1.21
Nkg-siclA	0-2	>150	ค่อนข้างเลว	ปานกลาง	>20	35-75	6.0-6.5	6.5-7.0	<2	-	698	1.26
Ptc-gm,fl-slA/b	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	1,512	2.73
Ptc-gm,fl-slA/b*	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	565	1.02

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวเบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซต์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Ptc-gm-slA/b	0-2	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	1,599	2.89
Ptc-gm-slB/b	2-5	>150	ดีปานกลางถึงค่อนข้างเลว	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	491	0.89
-mw-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	99	0.18
Ptc-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	579	1.04
Ptc-slB*	2-5	>150	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	1,996	3.60
Ptc-slB/d3c	2-5	>150	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	44	0.08
Pu-md,fl-slC	5-12	50-100	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	14	0.03
Pu-md-slB	2-5	50-100	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	570	1.03
Pu-md-slB*	2-5	50-100	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	482	0.87
Pu-md-slC	5-12	50-100	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	747	1.35
Pu-md-slC*	5-12	50-100	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	1,158	2.09
Pu-mw-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	<35	5.0-6.5	4.5-5.0	<2	-	897	1.62
Pu-slB	2-5	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	421	0.76
Pu-slC	5-12	>150	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	129	0.23
Si-mw-slB	2-5	>150	ดีปานกลาง	ต่ำ	<10	35-75	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	1,374	2.48
Si-mw-slB*	2-5	>150	ดีปานกลาง	ปานกลาง	<10	35-75	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	83	0.15

ตารางที่ 3-1 สมบัติดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

หน่วยแผนที่ดิน	ความลาดชัน (%)	ความลึก (ซม.)	การระบายน้ำ	ความอุดมสมบูรณ์ของดิน	ความจุแลกเปลี่ยนแคตไอออน (cmol/kg)	ความอิ่มตัวเบส (%)	ปฏิกิริยาดิน		ค่าการนำไฟฟ้า (dS/m)	ความลึกของชั้นจาโรไซต์ (ซม.)	เนื้อที่	
							ดินบน	ดินล่าง			ไร่	ร้อยละ
Si-slB	2-5	>150	ดี	ปานกลาง	<10	35-75	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	1,091	1.97
Sn-mw-siclA	0-2	>150	ดีปานกลาง	ปานกลาง	10-20	35-75	5.0-5.5	5.5-6.5	<2	-	122	0.22
Wk-slB	2-5	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	5,503	9.93
Wk-slB*	2-5	0-50	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	50	0.09
Wk-slC	5-12	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	6,836	12.34
Wk-slC*	5-12	0-50	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	2,983	5.38
Wk-slC-RC	5-12	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	6,761	12.20
Wk-slD-RC	12-20	0-50	ดี	ต่ำ	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	2,765	4.99
Wk-slE-RC	20-35	0-50	ดี	ปานกลาง	<10	<35	5.0-5.5	4.5-5.0	<2	-	42	0.08
ES	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	32	0.06
RC	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1,047	1.89
SC	>35	-	-	-	-	-	-	-	-	-	533	0.96
รวมทั้งหมด											**55,413**	**100.00**

หมายเหตุ: 1. * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

2. เนื้อที่คำนวณด้วยโปรแกรมระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

ที่มา: กองสำรวจและวิจัยทรัพยากรดิน (2566)

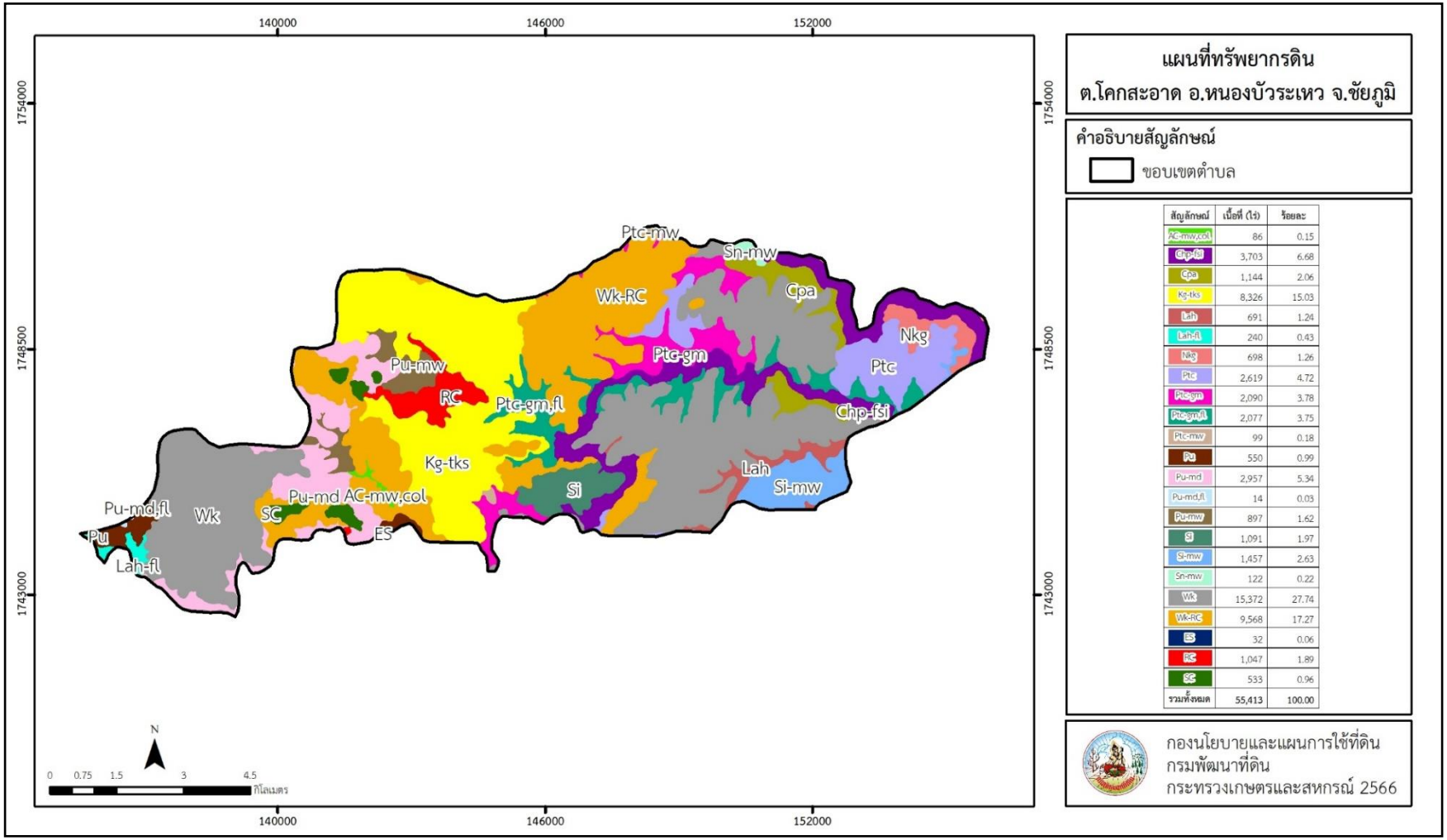

สัญลักษณ์	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
AC-mw,col	86	0.15
Chp-fsi	3,703	6.68
Cpa	1,144	2.06
Kg-tks	8,326	15.03
Lah	691	1.24
Lah-fl	240	0.43
Nkg	698	1.26
Ptc	2,619	4.72
Ptc-gm	2,090	3.78
Ptc-gm,fl	2,077	3.75
Ptc-mw	99	0.18
Pu	550	0.99
Pu-md	2,957	5.34
Pu-md,fl	14	0.03
Pu-mw	897	1.62
Si	1,091	1.97
Si-mw	1,457	2.63
Sn-mw	122	0.22
Wk	15,372	27.74
Wk-RC	9,568	17.27
ES	32	0.06
RC	1,047	1.89
SC	533	0.96
รวมทั้งหมด	55,413	100.00

รูปที่ 3-1 ทรัพยากรดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

บทที่ 4
กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
(Participatory Rural Appraisal : PRA)

4.1 การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA)

การวิเคราะห์ผลจากการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2566 มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

4.1.1 ปัญหาหลักของตำบลโคกสะอาด คือ

1) ดินกรด
2) ดินทราย
3) ดินกรวด
4) การชะล้างพังทลายของดิน
5) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์
6) ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง
7) น้ำท่วม

4.1.2 ความต้องการของชุมชน เกษตรกร และตำบลโคกสะอาด มีความต้องการ 7 ประการ

1) แก้ปัญหาดินกรด
2) แก้ปัญหาดินทราย
3) แก้ปัญหาดินกรวด
4) แก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน
5) แก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ
6) ปรับรูปที่ดิน และเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน
7) แก้ปัญหาภัยน้ำท่วม

ผลจากการจัดทำการมีส่วนร่วมของชุมชน (PRA) ได้นำมาวิเคราะห์ร่วมกับปัญหาด้านกายภาพ โดยระบบ DPSIR มีรายละเอียดดังนี้

1) แรงขับเคลื่อน (Driver) มี 6 ประการ คือ

1.1) ปัญหาดินทางการเกษตร
1.2) ดินเสื่อมโทรม
1.3) น้ำขาดแคลน
1.4) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
1.5) ผลผลิตตกต่ำ

1.6) น้ำท่วมพื้นที่การเกษตร

2) แรงกดดัน (Pressure) ที่เกิดจากปัจจัยขับเคลื่อน มี 4 ประการ คือ

2.1) แก้ปัญหาดิน

2.2) จัดหาแหล่งน้ำ

2.3) ความต้องการน้ำเพื่อการเกษตร

2.4) การปรับปรุงบำรุงดิน

3) สภาวะ (State) ที่เกิดแรงกดดัน มี 3 ประการ คือ

3.1) ความเสื่อมโทรมของดินทางกายภาพ/เคมี/ชีวภาพ

3.2) ขาดแคลนน้ำอุปโภค/บริโภค

3.3) ขาดแคลนน้ำเพื่อการเกษตร

4) ผลกระทบ (Impact) ที่ปรากฏในพื้นที่ มี 6 ประการ คือ

4.1) แหล่งน้ำที่มีอยู่ตื้นเขินจากตะกอน

4.2) ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง

4.3) ผลผลิตพืชต่ำ ต้นทุนสูง

4.4) รายได้น้อย

4.5) มีปัญหาต่อคุณภาพชีวิต

4.6) น้ำท่วมพื้นที่การเกษตร

5) การตอบสนอง (Response) ของรัฐในอดีต ปัจจุบัน และในอนาคต มีดังนี้

อดีต-ปัจจุบัน

<u>พื้นที่ลาดชัน</u>

5.1) ปลูกหญ้าแฝก ป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน รักษาความชื้นและกักเก็บน้ำ

<u>พื้นที่ราบ</u>

5.2) จัดรูปแปลงนา

5.3) ปรับปรุงบำรุงดินด้วยปุ๋ยพืชสด

5.4) บ่อน้ำไร่นา

5.5) ขุดลอกลำน้ำ/คลองส่งน้ำ/แหล่งน้ำ

อนาคต

(1) พัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบทั้งตำบล

(2) ประกาศเขตอนุรักษ์ดินและน้ำ

ดังมีรายละเอียดในรูปที่ 4-1

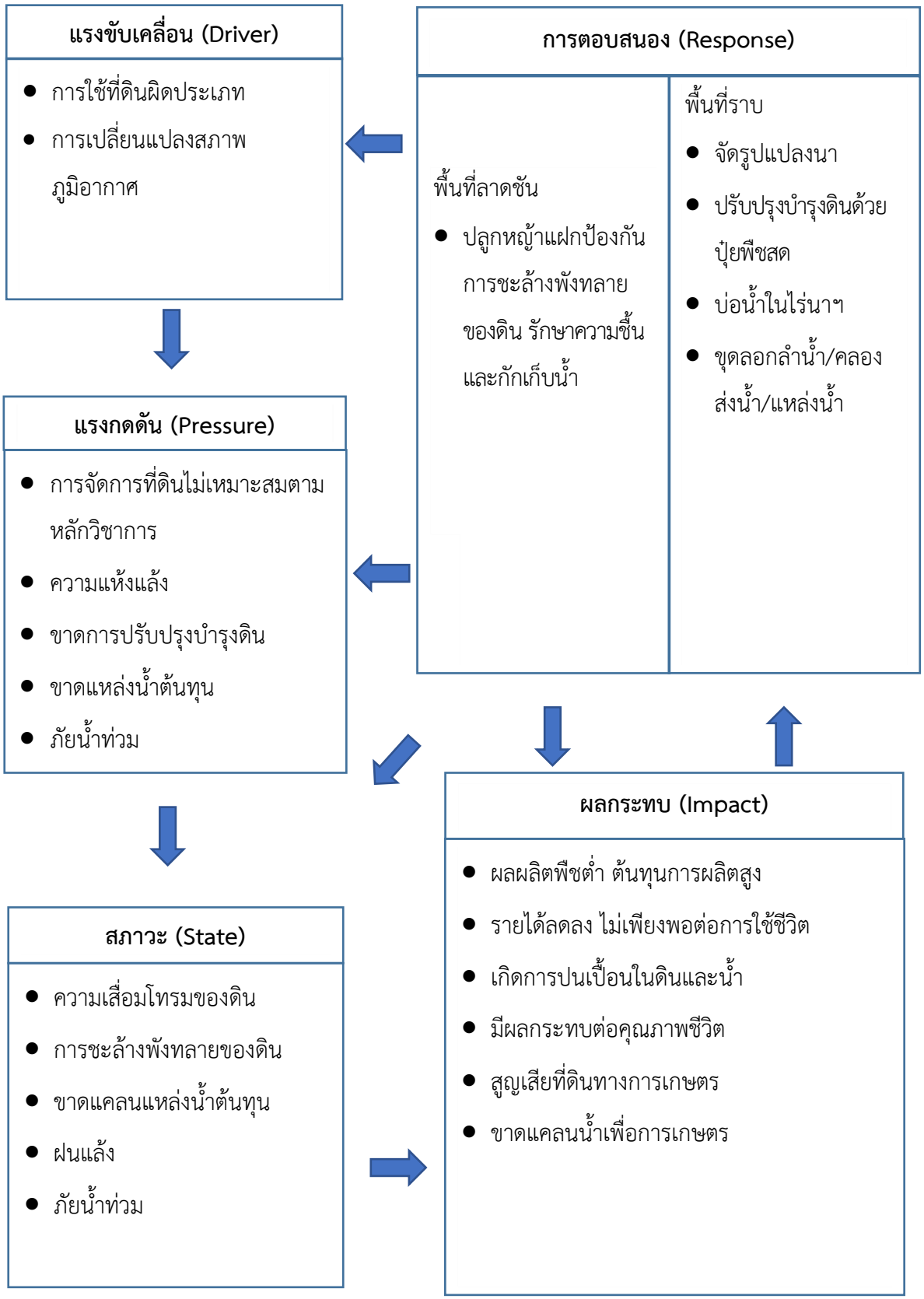

รูปที่ 4-1 การวิเคราะห์สถานการณ์โดยระบบ DPSIR ของตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

4.2 ระบบการปลูกพืชในปัจจุบัน

ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ดังนี้

พืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรปลูกเป็นหลัก ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อยโรงงาน พืชอื่นๆ เช่น แตงกวา และถั่วลิสง ซึ่งการปลูกข้าว แตงกวาและถั่วลิสง เกษตรกรจะผลิตเพื่อการบริโภคและจำหน่าย ส่วนมันสำปะหลัง และอ้อยโรงงาน เกษตรกรจะผลิตเพื่อการจำหน่ายเป็นหลัก

ข้าวนาปี เกษตรกรปลูกข้าวจ้าวปลูกพันธุ์ขาวดอกมะลิ 105 ข้าวเหนียวปลูกพันธุ์ข้าวเหนียวหอมสกล วิธีการปลูกข้าวเกษตรกรจะปลูกโดยการทำนาหว่าน ฤดูกาลปลูกข้าวนาปีจะปลูกในช่วงเดือนกรกฎาคมถึงสิงหาคม เก็บเกี่ยวช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ผลผลิตบางส่วนจำหน่ายตามโรงสีภายในอำเภอ ผลผลิตข้าวนาปีเฉลี่ย 400 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 3,900 บาทต่อไร่

มันสำปะหลัง เกษตรกรปลูกพันธุ์เกษตรศาสตร์ แขกดำ และ 89 โดยมีช่วงปลูก 2 ช่วง คือช่วงที่ 1 เดือนมีนาคมถึงเดือนพฤษภาคม ช่วงที่ 2 เดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม ฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวช่วงเดือนมกราคมถึงเดือนมีนาคม ผลผลิตที่ได้ส่งขายที่ลานมันภายในตำบล ผลผลิตเฉลี่ย 3,000 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิต 4,950 บาทต่อไร่

อ้อยโรงงาน เกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์ขอนแก่น 3 อู่ทอง และ K โดยจะปลูก 2 ช่วง คือ ช่วงเดือนมีนาคมถึงเดือนเมษายน และช่วงเดือนตุลาคมถึงพฤศจิกายน ช่วงเก็บเกี่ยวจะขึ้นอยู่กับการเปิดรับซื้อผลผลิตของโรงงานน้ำตาล คือประมาณปลายเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนเมษายน ผลผลิตเฉลี่ย 10,000 กิโลกรัมต่อไร่ อ้อยที่ปลูกใหม่ต้นทุนการผลิตเฉลี่ย 7,200 บาทต่อไร่

แตงกวา เกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์พรีเมี่ยม โดยฤดูกาลปลูกจะปลูกช่วงสิงหาคมถึงเดือนถึงเดือนกันยายน ฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวช่วงเดือนกันยายนถึงเดือนตุลาคม ผลผลิตเฉลี่ย 5,000 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิต 5,350 บาทต่อไร่

ถั่วลิสง เกษตรกรนิยมปลูกพันธุ์ไทนาน 9 โดยฤดูกาลปลูกจะปลูกช่วงสิงหาคมถึงเดือนถึงเดือนพฤศจิกายน ฤดูกาลเก็บเกี่ยวจะเก็บเกี่ยวช่วงเดือนพฤศจิกายนถึงเดือนธันวาคม ผลผลิตเฉลี่ย 700 กิโลกรัมต่อไร่ ต้นทุนการผลิต 5,650 บาทต่อไร่

บทที่ 5

การประเมินคุณภาพที่ดิน

5.1 หลักการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ

การประเมินคุณภาพที่ดินหรือการประเมินความเหมาะสมของที่ดิน สอดคล้องตามหลักการของ FAO Framework ค.ศ. 1983 ซึ่งการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพ เป็นการประเมินศักยภาพของที่ดินว่าที่ดินนั้นๆ เหมาะสมมากหรือน้อยเพียงใดสำหรับการใช้ที่ดินประเภทต่างๆ หรือการปลูกพืชต่างๆ โดยพิจารณาจาก สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการเจริญเติบโตของพืช สมบัติดินที่ได้จำแนกไว้ในแต่ละตำบล ร่วมกับการจัดการพื้นที่ เช่น ระบบชลประทาน พื้นที่ยกร่อง การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ เป็นต้น และนอกจากนี้พิจารณาความต้องการปัจจัยต่อการปลูกพืชแต่ละชนิด สอดคล้องตามหลักการของ FAO ได้แก่ ความต้องการด้านพืช ความต้องการด้านการจัดการ ความต้องการด้านการอนุรักษ์ (บัณฑิต ตันศิริ และคำรณ ไทรฟัก, 2542) รายละเอียดดังตารางที่ 5-1

ระดับความเหมาะสมของที่ดินได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลดิน การจัดการที่ดิน หรือดินที่มีลักษณะเฉพาะที่เกิดขึ้นตามสภาพภูมิประเทศ (ซึ่งจะเรียกรวมว่าหน่วยที่ดิน) ลักษณะภูมิอากาศ พิจารณาร่วมกับระดับความต้องการปัจจัยต่อการเจริญเติบโตของพืชแต่ละชนิด หลังจากนั้นดำเนินการประเมินคุณภาพที่ดิน ซึ่งสามารถจำแนกระดับความเหมาะสมของที่ดินได้เป็น 4 ระดับ ได้แก่ เหมาะสมสูง (S1) เหมาะสมปานกลาง (S2) เหมาะสมเล็กน้อย (S3) และไม่เหมาะสม (N) โดยที่

S1 : ไม่มีข้อจำกัดด้านที่ดินตามปัจจัยที่ใช้พิจารณา

S2 : มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ง่ายหรือข้อจำกัดอาจไม่ส่งผลกระทบต่อการเจริญเติบโตของพืชอย่างชัดเจน

S3 : มีข้อจำกัดด้านที่ดินที่แก้ไขได้ยาก ควรปรับเปลี่ยนการผลิตเป็นพืชชนิดอื่นหรือกิจกรรมอื่น (ส่วนใหญ่เป็นลักษณะทางกายภาพ)

N : มีข้อจำกัดที่พัฒนาหรือปรับปรุงที่ดินได้ยากมาก หากจะดำเนินการพัฒนาหรือปรับปรุงต้องใช้ต้นทุนสูงหรือเครื่องจักรขนาดใหญ่ แนะนำให้ปรับเปลี่ยนการผลิต

ตารางที่ 5-1 ตัวอย่างการประเมินคุณภาพที่ดินด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดิน

คุณภาพที่ดิน (Land Quality)	**คุณลักษณะที่ดินตัวแทน (Land Characteristics)**	**ระดับความเหมาะสม (Land Suitability Rating)**
1. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		
1.1. การหยั่งลึกของรากพืช (r)	ความลึกของดิน	S1
1.2. ความชุ่มชื้นที่เป็นประโยชน์ต่อพืช (m)	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยในรอบปี	S2m
1.3. ความเป็นประโยชน์ของออกซิเจนต่อรากพืช (o)	สภาพการระบายน้ำของดิน	S2o
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านพืช (Crop Requirements)		**S2om**
2. ความเหมาะสมรวมความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		
2.1. สภาวะการเขตกรรม (k)	ชั้นความยากง่ายในการเขตกรรม (ดินบน)	S1
2.2. ศักยภาพการใช้เครื่องจักรกล (w)	ความลาดชันของพื้นที่	S3w
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการจัดการ (Management Requirements)		**S3w**
3. ความเหมาะสมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		
3.1 ความเสียหายจากการกัดกร่อน (e)	ความลาดชันของพื้นที่	S3e
ความเหมาะสมรวมด้านความต้องการด้านการอนุรักษ์ (Conservation Requirements)		**S3e**
ความเหมาะสมด้านกายภาพของประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินในแต่ละหน่วยที่ดินโดยรวม		**S3ew**

5.2 พืชเศรษฐกิจที่สำคัญของตำบล

พืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือกของตำบล ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย

5.3 ระดับความเหมาะสมของที่ดิน

การประเมินคุณภาพที่ดินของพืชเศรษฐกิจหลักและพืชทางเลือก ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ ได้ผลการประเมินคุณภาพที่ดินดังตารางที่ 5-2

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

หน่วยแผนที่ดิน	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย
AC-mw,col-slA	S2os	S2os	S2os
Chp-fsi-silA	S2ons	S2ons	S2ons
Cpa-clA	S2n	N	S2ons
Cpa-clA*	S2ns	N	S2ons
Kg-tks-lsC	S3ewo	S2ens	S2ens
Kg-tks-slB	S3o	S2ns	S2ns
Lah-fl-slA	S2ons	N	S2ons
Lah-slA	S2on	N	S2ons
Lah-slA*	S2ons	N	S2ons
Nkg-siclA	S1	N	S2os
Ptc-gm,fl-slA/b	S2on	N	S2ons
Ptc-gm,fl-slA/b*	S2ons	N	S2ons
Ptc-gm-slA/b	S2ons	N	S2ons
Ptc-gm-slB/b	S2ewons	N	S2ons
Ptc-mw-slB	S2ewons	S2ons	S2ons
Ptc-slB	S3o	S2n	S2ns
Ptc-slB*	S3o	S2ns	S2ns
Ptc-slB/d3c	S3o	S2ns	S2ns

ตารางที่ 5-2 ชั้นความเหมาะสมทางกายภาพของดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

หน่วยแผนที่ดิน	ข้าว	มันสำปะหลัง	อ้อย
Pu-md,fl-slC	S3ewo	S2erns	S2erns
Pu-md-slB	S3o	S2rn	S2rns
Pu-md-slB*	S3o	S2rns	S2rns
Pu-md-slC	S3ewo	S2ern	S2erns
Pu-md-slC*	S3ewo	S2erns	S2erns
Pu-mw-slB	S2ewons	S2ons	S2ons
Pu-slB	S3o	S2ns	S2ns
Pu-slC	S3ewo	S2en	S2ens
Si-mw-slB	S2ewon	S2on	S2ons
Si-mw-slB*	S2ewons	S2ons	S2ons
Si-slB	S3o	S2n	S2ns
Sn-mw-siclA	S2o	S2o	S2os
Wk-slB	S3o	S3r	S3r
Wk-slC	S3ewo	S3r	S3r
Wk-slC-RC	S3ewo	S3r	S3r
Wk-slD-RC	N	S3er	S3er
Wk-slE-RC	N	N	N
SC	N	N	N

หมายเหตุ: * หมายถึง หน่วยแผนที่ดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ของดินต่างจากหน่วยแผนที่ดินเดียวกัน

บทที่ 6

แผนการใช้ที่ดิน

6.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อจัดทำแผนการใช้ที่ดินระดับตำบล

ตามที่กรมพัฒนาที่ดินได้จัดทำแผนปฏิบัติราชการกรมพัฒนาที่ดินระยะ 5 ปี ช่วงปี 2566-2570 เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “**เป็นองค์การอัจฉริยะทางดิน เพื่อขับเคลื่อนการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสม 15 ล้านไร่ ภายในปี 2570**” ซึ่งในส่วนของประเด็นการพัฒนาที่ 2 บริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินด้วยชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ซึ่งมีเป้าหมาย คือ การนำชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ไปใช้ในการบริหารจัดการทางการเกษตร ในส่วนของตัวชี้วัดบริหารจัดการทรัพยากรดินและที่ดินบนพื้นฐานของชุดข้อมูลที่มีมูลค่าสูง (High Value Dataset) ร้อยละ 100 กลยุทธ์ที่ 2 ยกระดับแผนการใช้ที่ดินไปสู่การปฏิบัติ ได้กำหนดให้ ร้อยละของแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลที่จัดทำแล้วเสร็จทั้งประเทศ ภายใน ปี 2570 (ไม่น้อยกว่า ร้อยละ 80) เป็นตัวชี้วัดหนึ่งของกลยุทธ์ดังกล่าว

การวางแผนการใช้ที่ดินระดับตำบลเป็นการวางกรอบและนโยบายการการพัฒนาพื้นที่ให้เกิดการใช้ที่ดินอย่างสมดุลและยั่งยืน เป็นการกำหนดแนวทางใช้ที่ดินให้ตรงกับศักยภาพโดยเฉพาะทางด้านการเกษตร และนำไปสู่การกำหนดแผนงาน โครงการ กิจกรรม ที่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่ ทั้งนี้การใช้ขอบเขตการปกครองในระดับตำบลจะนำไปสู่การพัฒนาเชิงพื้นที่ที่มีเป้าหมายและทิศทางสอดคล้องตามบริบทของแต่ละตำบล และมีผู้รับผิดชอบโดยตรง คือ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งแผนการใช้ที่ดินในระดับที่ใหญ่กว่านี้อาจไม่สามารถนำมาใช้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากเป็นแผนงานสำหรับนำไปใช้ปฏิบัติงานเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์ในภาพรวม

ทั้งนี้แผนการใช้ที่ดินเป็นผลที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลทางด้านกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม โดยได้นำฐานข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ และข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจภาคสนาม การศึกษาด้านกายภาพ ได้จาก การวิเคราะห์สถานภาพของทรัพยากรธรรมชาติ อาทิ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรน้ำ และทรัพยากรป่าไม้ร่วมกับการพิจารณาลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ในเขตป่าไม้ตามกฎหมาย เช่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เขตอุทยานแห่งชาติ เขตป่าสงวนแห่งชาติ และนโยบายของรัฐที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ที่มีมติคณะรัฐมนตรีเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน มติคณะรัฐมนตรีเรื่องการจำแนกการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าไม้ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ เป็นต้น ประกอบกับการพิจารณาจากทิศทางตามกรอบนโยบายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินภายใน

พื้นที่ตำบล เช่น ยุทธศาสตร์ของจังหวัด ร่วมกับความต้องการของท้องถิ่น สามารถกำหนดแนวทางการใช้ที่ดินตามศักยภาพของทรัพยากร เพื่อการรักษาดุลยภาพของลักษณะทางนิเวศวิทยาและการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยคำนึงถึงสภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนในพื้นที่ ซึ่งข้อมูลนี้ส่วนหนึ่งได้มาจากการวิเคราะห์ชุมชนแบบมีส่วนร่วม (PRA) ทำการสังเคราะห์ข้อมูลทุกด้านเพื่อเพื่อให้ได้เขตการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับศักยภาพของพื้นที่ต่อไป

6.2 แผนการใช้ที่ดิน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลกายภาพ เศรษฐกิจ และสังคม พบว่าแผนการใช้ที่ดินตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ สามารถกำหนดออกเป็น 6 เขตหลัก ได้แก่ เขตป่าไม้ เขตเกษตรกรรม เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เขตแหล่งน้ำ เขตพื้นที่อื่น ๆ เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีรายละเอียดดังนี้ (ตารางที่ 6-1 และรูปที่ 6-1)

6.2.1 เขตป่าไม้ เป็นเขตพื้นที่ที่อยู่ในเขตป่าตามกฎหมายและมติคณะรัฐมนตรี ได้แก่ พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ (ป่านายางกลัก) พื้นที่ในเขตนี้ส่วนใหญ่ยังคงสภาพเป็นป่าไม้ บางบริเวณได้ถูกนำไปใช้ประโยชน์ในรูปแบบที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นไปตามมาตรการหรือกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ของที่ดินหรือทรัพยากรป่าไม้ของพื้นที่นั้น ๆ ประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตป่าไม้สมบูรณ์ เขตป่าไม้เสื่อมโทรม และเขตฟื้นฟูธรรมชาติ มีเนื้อที่ 10}857.79 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 19.57 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตป่าไม้สมบูรณ์ (สัญลักษณ์ 1100) มีเนื้อที่ 5,530.36 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 9.97 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่อยู่ภายในเงื่อนไขดังกล่าวข้างต้น แต่มีสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันเป็นป่าไม้สมบูรณ์

2) เขตป่าไม้เสื่อมโทรม (สัญลักษณ์ 1200) มีเนื้อที่ 633.83 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.14 ของเนื้อที่ตำบล แต่มีสภาพการใช้ที่ดินปัจจุบันเป็นป่าไม้ที่มีลักษณะเสื่อมโทรม ซึ่งหากปล่อยไว้ตามธรรมชาติไม่มีการเข้าไปรบกวนอาจฟื้นตัวกลับมาเป็นป่าสมบูรณ์ได้ดังเดิม

3) เขตฟื้นฟูธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 1300) มีเนื้อที่ 4,693.59 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 8.46 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีการบุกรุก แผ้วถางพื้นที่ป่าไม้ และเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์พื้นที่เป็นอย่างอื่น ส่วนใหญ่เพื่อทำการเกษตร

6.2.2 เขตเกษตรกรรม เป็นพื้นที่เกษตรกรรมซึ่งในที่นี้ คือ พื้นที่ที่อยู่นอกเขตที่มีการประกาศเป็นเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ซึ่งรัฐได้กำหนดเป็นพื้นที่ทำกิน มีการออกเอกสารสิทธิ์ซึ่งรวมถึงพื้นที่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมด้วย เขตนี้รวมถึงการทำกิจกรรมภาคการเกษตรอื่นที่นอกเหนือจากการปลูกพืชด้วย ประกอบด้วย 5 เขตรอง ได้แก่ เขตเกษตรกรรมชั้นดี เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ เขตประมง และเขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 29,400.80 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 53 ของเนื้อที่ตำบล มีรายละเอียดดังนี้

1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง พื้นที่เขตนี้มีศักยภาพในการผลิตรองจากเขตเกษตรกรรมชั้นดี โดยจำแนกเป็นเขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2) มีเนื้อที่ 9,092.86 หรือคิดเป็นร้อยละ 16.39 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่ทำการเกษตรโดยอาศัยน้ำฝนเป็นหลัก ซึ่งส่งผลให้มีข้อจำกัดต่อการเพาะปลูกพืชด้านความชื้นที่พืชนำไปใช้ประโยชน์ ในส่วนของที่ดินมีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับสูงถึงปานกลาง และนอกจากนี้พบว่าดินในพื้นที่เขตนี้มีสมบัติที่เหมาะสมต่อการเพาะปลูกพืชแยกตามชนิดพืช มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2221) มีเนื้อที่ 1,794.69 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 3.24 ของเนื้อที่ตำบล เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพต่อการทำนาในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่เหมาะสม และปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2222) มีเนื้อที่ 502.88 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.91 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกได้แก่ กล้วย มะม่วง

- เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2223) มีเนื้อที่ 329.40 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.59 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น โดยไม้ยืนต้นที่ปลูกได้แก่ ยูคาลิปตัส สัก

- เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2224) มีเนื้อที่ 6,462.83 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 11.65 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ที่ปลูกได้แก่ มันสำปะหลัง อ้อย

- เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2225) มีเนื้อที่ 3.05 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.01 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน โดยพืชที่ปลูกได้แก่ ไม้ดอก ไม้ประดับ

2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ พื้นที่เขตนี้ถูกกำหนดให้เป็นเขตเกษตรกรรมที่ต้องมีการดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เป็นข้อจำกัดของการใช้ที่ดินเพื่อเกษตรกรรมต่างๆ การทำการเกษตรในเขตนี้อาศัยน้ำฝนเป็นหลัก มีศักยภาพในการผลิตอยู่ในระดับเหมาะสมเล็กน้อยถึงไม่

เหมาะสม พบปัญหาทางกายภาพของดินที่สำคัญหลาย เช่น เป็นดินตื้นซึ่งเป็นข้อจำกัดของการหยั่งรากพืชในการยึดลำต้นและการดูดซับธาตุอาหารพืชในดิน เนื้อดินเป็นทรายจัด ซึ่งมีผลต่อความสามารถในการอุ้มน้ำ เป็นพื้นที่มีความลาดชัน เป็นต้น จากข้อจำกัดการใช้ที่ดินดังกล่าวข้างต้นจึงจำเป็นต้องพัฒนาปรับปรุงและมีมาตรการเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในพื้นที่ให้สูงขึ้น รวมถึงการป้องกันไม่ให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมจากการใช้พื้นที่ มีรายละเอียดดังนี้

- เขตทำนา (สัญลักษณ์ 2310) มีเนื้อที่ 4,977.93 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 8.97 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรมีการปลูกข้าวได้ปีละ 1 ครั้ง

- เขตปลูกไม้ผล (สัญลักษณ์ 2320) มีเนื้อที่ 77.39 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.14 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ผล โดยไม้ผลที่ปลูกได้แก่ มะม่วง กล้วย

- เขตปลูกไม้ยืนต้น (สัญลักษณ์ 2330) มีเนื้อที่ 730.43 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.32 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกไม้ยืนต้น โดยไม้ยืนต้นที่ปลูกได้แก่ ยูคาลิปตัส ยางพาราสัก

- เขตปลูกพืชไร่ (สัญลักษณ์ 2340) มีเนื้อที่ 14,395.07 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 25.95 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันเกษตรกรปลูกพืชไร่ โดยพืชไร่ที่ปลูกได้แก่ มันสำปะหลัง

- เขตปลูกพืชทางเลือก (สัญลักษณ์ 2350) มีเนื้อที่ 9.63 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.02 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันปลูกพืชผัก ไม้ดอก หรือเกษตรผสมผสาน โดยพืชที่ปลูกได้แก่ ไม้ดอกไม้ประดับ

4) เขตประมง (สัญลักษณ์ 2400) มีเนื้อที่ 62.23 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.11 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่ทำกิจกรรมด้านการประมงได้แก่ การเลี้ยงสัตว์น้ำประเภทต่าง ๆมีรายละเอียดดังนี้

5) เขตปศุสัตว์ มีเนื้อที่ 55.27 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 0.10 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ (สัญลักษณ์ 2520) ปัจจุบันมีการสร้างโรงเรือนเลี้ยงสัตว์ ประเภทต่าง ๆ

6.2.3 เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง มีเนื้อที่ 2,686.29 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.84 ของเนื้อที่ตำบลประกอบด้วย 3 เขตรอง ได้แก่ เขตชุมชน/สถานที่ราชการ เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต และเขตการใช้พื้นที่เฉพาะ มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตชุมชน/สถานที่ราชการ (สัญลักษณ์ 3100) มีเนื้อที่ 2,389.99 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 4.31 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินชุมชนและที่อยู่อาศัย มีทั้งประเภทชุมชนเมือง ชุมชนชนบท และที่ตั้งของสถาบันและสถานที่ราชการต่าง ๆ

(2) เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต (สัญลักษณ์ 3200) มีเนื้อที่ 252.66 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.46 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินประเภทโรงงานอุตสาหกรรม แหล่งรับซื้อผลผลิตทางการเกษตรประเภทต่าง ๆ

(3) และเขตการใช้พื้นที่เฉพาะ (สัญลักษณ์ 3300) มีเนื้อที่ 43.64 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.08 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีการใช้ที่ดินที่นอกเหนือจาก 2 เขตดังกล่าวข้างต้น เช่น สถานที่พักผ่อน ท่องเที่ยว สวนสาธารณะ รีสอร์ท ระบบชนส่งมวลชน โบราณสถาน เป็นต้น

6.2.4 เขตแหล่งน้ำ มีเนื้อที่ 1,433.08 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 2.59 ของเนื้อที่ตำบล ประกอบด้วย 2 เขตรอง ได้แก่ เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ และเขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น มีรายละเอียดดังนี้

(1) เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ (สัญลักษณ์ 4100) มีเนื้อที่ 917.29 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 1.66 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นลักษณะของแหล่งน้ำตามธรรมชาติ เช่น ห้วย หนอง คลอง แม่น้ำ เป็นต้น

(2) เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น (สัญลักษณ์ 4200) มีเนื้อที่ 515.79 ไร่ หรือ คิดเป็นร้อยละ 0.93 ของเนื้อที่ตำบล ปัจจุบันมีสภาพการใช้ที่ดินเป็นแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น เช่น คลองชลประทาน อ่างเก็บน้ำ เป็นต้น

6.2.5 เขตพื้นที่อื่น ๆ (สัญลักษณ์ 5000) มีเนื้อที่ 2,460.27 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 4.44 ของเนื้อที่ตำบล เป็นเขตที่มีลักษณะการใช้ที่ดินที่มีความเฉพาะ เช่น ทุ่งหญ้าสลับไม้พุ่ม ไม้ละเมาะ ที่หินโผล่ เป็นต้น

6.2.6 เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (สัญลักษณ์ 6000) มีเนื้อที่ 8,574.76 ไร่ หรือคิดเป็นร้อยละ 15.46 ของเนื้อที่ตำบล มีการใช้ที่ดินเป็นป่าไม้ที่พบในพื้นที่เกษตรกรรม ซึ่งอยู่นอกเขตป่าไม้ตามกฎหมาย ส่วนใหญ่เป็นป่าผลัดใบรอสภาพฟื้นฟู และป่าผลัดใบสมบูรณ์

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

เขตการใช้ที่ดิน		เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
1. เขตป่าไม้		**10,857.79**	**19.57**
1100	เขตป่าไม้สมบูรณ์	5,530.36	9.97
1200	เขตป่าไม้เสื่อมโทรม	633.83	1.14
1300	เขตฟื้นฟูธรรมชาติ	4,693.59	8.46
2. เขตเกษตรกรรม		**29,400.80**	**53.00**
1) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตสูง (ประเภทที่ 2)		***9,092.86***	***16.39***
2221	เขตทำนา (ศักยภาพสูง ประเภท2)	1,794.69	3.24
2222	เขตปลูกไม้ผล (ศักยภาพสูง ประเภท2)	502.88	0.91
2223	เขตปลูกไม้ยืนต้น (ศักยภาพสูง ประเภท2)	329.40	0.59
2224	เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพสูง ประเภท2)	6,462.83	11.65
2225	เขตปลูกพืชทางเลือก (ศักยภาพสูง ประเภท2)	3.05	0.01
2) เขตเกษตรกรรมที่มีศักยภาพการผลิตต่ำ		***20,190.45***	***36.40***
2310	เขตทำนา (ศักยภาพต่ำ)	4,977.93	8.97
2320	เขตปลูกไม้ผล (ศักยภาพต่ำ)	77.39	0.14
2330	เขตปลูกไม้ยืนต้น (ศักยภาพต่ำ)	730.43	1.32
2340	เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพต่ำ)	14,395.07	25.95
2350	เขตปลูกพืชทางเลือก (ศักยภาพต่ำ)	9.63	0.02
3) เขตประมง		***62.23***	***0.11***
2400	เขตประมง	62.23	0.11
4) เขตปศุสัตว์		***55.27***	***0.10***
2520	เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	55.27	0.10

ตารางที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ (ต่อ)

เขตการใช้ที่ดิน		เนื้อที่	
		ไร่	ร้อยละ
3. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง		**2,686.29**	**4.84**
3100	เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	2,389.99	4.31
3200	เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	252.66	0.46
3300	เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ	43.64	0.08
4. เขตแหล่งน้ำ		**1,433.08**	**2.59**
4100	เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	917.29	1.66
4200	เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	515.79	0.93
5. เขตพื้นที่อื่นๆ		**2,460.27**	**4.44**
5000	เขตพื้นที่อื่น ๆ	2,460.27	4.44
6. เขตรักษาสมุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		**8,574.76**	**15.46**
6000	เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	8,574.76	15.46
	รวมทั้งสิ้น	**55,413.00**	**80.43**

หมายเหตุ: เนื้อที่คำนวณด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

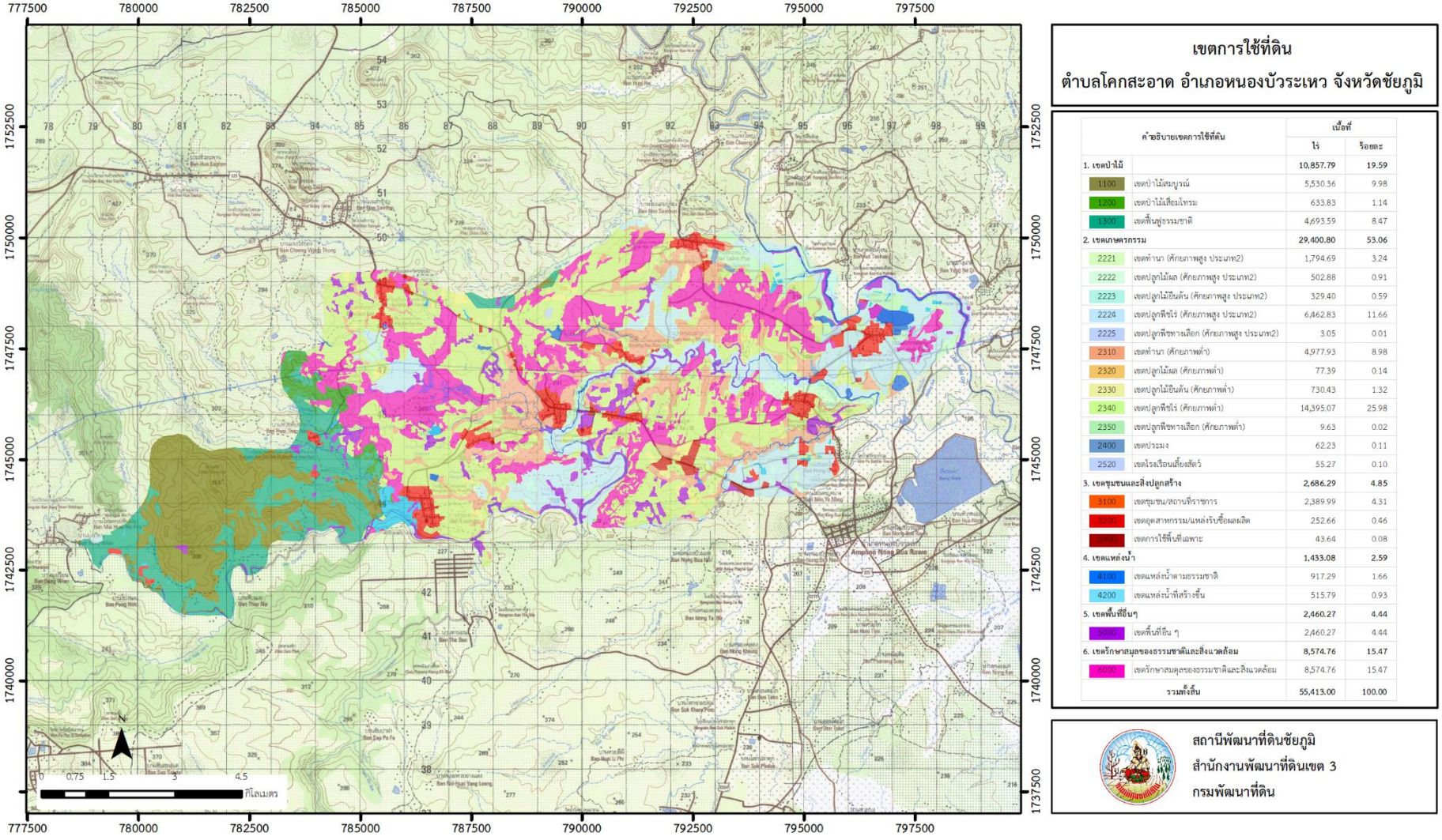

เขตการใช้ที่ดิน

ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

คำอธิบายเขตการใช้ที่ดิน		เนื้อที่ ไร่	เนื้อที่ ร้อยละ
1. เขตป่าไม้		10,857.79	19.59
1100	เขตป่าไม้สมบูรณ์	5,530.36	9.98
1200	เขตป่าไม้เสื่อมโทรม	633.83	1.14
1300	เขตพื้นที่ธรรมชาติ	4,693.59	8.47
2. เขตเกษตรกรรม		29,400.80	53.06
2221	เขตทำนา (ศักยภาพสูง ประเภท2)	1,794.69	3.24
2222	เขตปลูกไม้ผล (ศักยภาพสูง ประเภท2)	502.88	0.91
2223	เขตปลูกไม้ยืนต้น (ศักยภาพสูง ประเภท2)	329.40	0.59
2224	เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพสูง ประเภท2)	6,462.83	11.66
2225	เขตปลูกพืชทางเลือก (ศักยภาพสูง ประเภท2)	3.05	0.01
2310	เขตทำนา (ศักยภาพต่ำ)	4,977.93	8.98
2320	เขตปลูกไม้ผล (ศักยภาพต่ำ)	77.39	0.14
2330	เขตปลูกไม้ยืนต้น (ศักยภาพต่ำ)	730.43	1.32
2340	เขตปลูกพืชไร่ (ศักยภาพต่ำ)	14,395.07	25.98
2350	เขตปลูกพืชทางเลือก (ศักยภาพต่ำ)	9.63	0.02
2400	เขตประมง	62.23	0.11
2520	เขตโรงเรือนเลี้ยงสัตว์	55.27	0.10
3. เขตชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง		2,686.29	4.85
3100	เขตชุมชน/สถานที่ราชการ	2,389.99	4.31
3400	เขตอุตสาหกรรม/แหล่งรับซื้อผลผลิต	252.66	0.46
3500	เขตการใช้พื้นที่เฉพาะ	43.64	0.08
4. เขตแหล่งน้ำ		1,433.08	2.59
4100	เขตแหล่งน้ำตามธรรมชาติ	917.29	1.66
4200	เขตแหล่งน้ำที่สร้างขึ้น	515.79	0.93
5. เขตพื้นที่อื่นๆ		2,460.27	4.44
5400	เขตพื้นที่อื่น ๆ	2,460.27	4.44
6. เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม		8,574.76	15.47
6000	เขตรักษาสมดุลของธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม	8,574.76	15.47
รวมทั้งสิ้น		55,413.00	100.00

สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ
สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 3
กรมพัฒนาที่ดิน

รูปที่ 6-1 เขตการใช้ที่ดิน ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ

บทที่ 7
การขับเคลื่อนแผนการใช้ที่ดิน

7.1 ขั้นตอนการดำเนินงาน

ภายหลังการจัดทำแผนการใช้ที่ดินตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ แล้ว จะต้องดำเนินการดังต่อไปนี้

7.1.1 จัดทำเป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567 ถึง 2571

7.1.2 นำแผนการใช้ที่ดินตำบลโคกสะอาดไปเสนอต่อองค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด เพื่อมีมติให้ความร่วมมือในกับกรมพัฒนาที่ดินดำเนินการกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในแผน และได้รับการเชื่อมโยงสู่แผนพัฒนาตำบล

7.1.3 สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ เสนอเป้าหมายและงบประมาณให้รายงานมายังกรมพัฒนาที่ดิน

7.1.4 กรมพัฒนาที่ดินพิจารณาสนับสนุนงบประมาณกิจกรรมและโครงการตามเป้าหมายที่กำหนดในแผนการใช้ที่ดิน

7.1.5 สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ นำเสนอต่อที่ประชุมจังหวัด/อำเภอ เพื่อสร้างการรับรู้และประชาสัมพันธ์ให้หน่วยงานอื่น นำโครงการภายใต้หน่วยงานมาพัฒนาพื้นที่ตามแผนการใช้ที่ดินกำหนด

7.2 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567

งบประมาณที่กำหนดไว้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ (ตารางที่ 7-1)

เขตพื้นที่เกษตรกรรม

1) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์/ดินทราย/ดินกรด/ดินกรวด มีแผนงาน/โครงการปรับปรุงบำรุงดิน ดังนี้

(1) การส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์
(2) การผลิต-จัดหาเมล็ดพันธุ์พืชปุ๋ยสด
(3) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงดินด้วยพืชปุ๋ยสด
(4) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์ลดการใช้สารเคมีทางการเกษตร
(5) การจัดตั้งธนาคารปุ๋ยอินทรีย์
(6) การรณรงค์ไถกลบตอซัง
(7) การส่งเสริมการปรับปรุงบำรุงพื้นที่ดินกรด

2) การชะล้างพังทลายของดิน มีแผนงาน/โครงการฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน ดังนี้

(1) การปลูกหญ้าแฝกเพื่อการอนุรักษ์ดินและน้ำ

(2) การจัดระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ

3) พื้นที่แห้งแล้ง มีแผนงาน/โครงการบริหารจัดการน้ำ ดังนี้

(1) การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน

(2) การก่อสร้างระบบส่งน้ำ

7.3 กิจกรรมที่ขอการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น (ตารางที่ 7-2)

7.3.1 เขตพื้นที่เกษตรกรรม

1) เขตปลูกพืชไร่ เขตปลูกไม้ผล และเขตปลูกไม้ยืนต้น

(1) ใช้ตลาดนำการผลิตในการเลือกชนิดพืชและหาตลาดรองรับ ทั้งในเขตที่เหมาะสมและในเขตที่ไม่เหมาะสมและต้องการปรับเปลี่ยนชนิดพืช (สำนักงานพาณิชย์จังหวัด/สำนักงานสหกรณ์จังหวัด)

(2) การอบรมให้ความรู้การเข้าสู่กระบวนการรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรปลอดภัย (GAP) (กรมวิชาการเกษตร)

(3) จัดอบรมถ่ายทอดความรู้การทำการเกษตรผสมผสานตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (กรมส่งเสริมการเกษตร)

(4) สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาล (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล)

(5) สนับสนุนระบบสูบน้ำพลังงานแสงอาทิตย์ (กระทรวงพลังงาน)

2) เขตปศุสัตว์ และเขตเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ส่งเสริม/สนับสนุนการปลูกหญ้าเลี้ยงสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด)

7.3.2 พื้นที่แหล่งน้ำ

(1) การขุดลอกคลอง ขยายคลองน้ำ เพิ่มขนาดประตูระบายน้ำ สนับสนุนการพัฒนาเพื่อเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานจังหวัด)

(2) การพัฒนาคลอง แหล่งน้ำชุมชน (องค์การบริหารส่วนตำบลโคกสะอาด)

7.4 ความต้องการของชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

จากการดำเนินการจัดทำกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่องค์การบริหารส่วนตำบล เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2566 ได้มีความต้องการของประชาชนที่ต้องการให้ดำเนินการเกี่ยวกับแก้ปัญหาดินเสื่อมโทรมและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของดิน ปรับรูปที่ดินและเปลี่ยนกิจกรรมการผลิตให้เหมาะสมกับที่ดิน

เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและการแก้ไขปัญหาเชิงพื้นที่ของตำบลโคกสะอาด กรมพัฒนาที่ดินได้วิเคราะห์เบื้องต้น ดังต่อไปนี้

ปัญหาของตำบลโคกสะอาดในภาพรวมสรุปได้ว่า มีปัญหาสำคัญ 3 ประการ คือ (1) ความเสื่อมโทรมของที่ดิน (2) ปัญหาภัยแล้ง (3) ปัญหาภัยน้ำท่วม ปัญหาดังกล่าวนี้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของราษฎรในชุมชนโดยรวม

ในกรณีของปัญหาความเสื่อมโทรมของที่ดินนั้นจะรวมถึง (1) ดินกรด (2) ดินขาดความอุดมสมบูรณ์ (3) การชะล้างพังทลายของดิน (4) ดินทราย (5) ดินกรวด โดยในพื้นที่ตำบลโคกสะอาด คุณภาพของดินไม่ค่อยจะเหมาะสมต่อการเกษตร จากปัญหาทรัพยากรดินทางการเกษตรตามสภาพธรรมชาติในพื้นที่พบปัญหาดิน ทำให้เกิดความเสียหายต่อผลผลิตทางการเกษตร ในส่วนของปัญหาความอุดมสมบูรณ์ของดินที่เกิดขึ้นนั้น เนื่องจากมีการใช้ที่ดินติดต่อกันเป็นเวลานานโครงสร้างของดินได้มีการเปลี่ยนแปลง ในพื้นที่ที่มีการไถพรวนด้วยเครื่องจักรกลติดต่อกันเป็นระยะเวลานานทำให้ดินแน่นตัว น้ำในดินและอากาศในดินที่เคยมีอยู่สูญหายไป ส่วนธาตุอาหารและอินทรียวัตถุ ก็มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกัน เนื่องจากพืชนำไปใช้ และอินทรียวัตถุได้สลายตัวไป

ในกรณีของการขาดแคลนน้ำในช่วงฝนทิ้งช่วง จากสภาพการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศในปัจจุบันนั้น หากปริมาณฝนน้อยกว่าปกติ ฝนทิ้งช่วง จนเกิดความแห้งแล้ง การขาดแคลนน้ำจึงเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง จำเป็นต้องวางระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อกักน้ำในดิน คงความอุดมสมบูรณ์ เพื่อจัดหาน้ำให้แหล่งน้ำต้นทุน โดยวิธีการต่างๆ ให้เพียงพอแก่ความต้องการ

ประเด็นหลักจากข้อเสนอให้แก้ไขปัญหาเรื่องขาดแคลนน้ำและน้ำท่วม จะสรุปได้ว่ามี 5 ประการ คือ ***(1) การขุดลอกแหล่งน้ำในปัจจุบันซึ่งรวมถึงอ่างเก็บน้ำ ฝายกั้นน้ำ ลำน้ำ เป็นต้น (2) สร้างอ่าง ฝายเก็บน้ำเพิ่มเติมจากที่มีอยู่เดิม (3) ขุดเจาะบ่อบาดาล (4) ก่อสร้างคลองส่งน้ำเพื่อการกระจายน้ำ และ (5) ป้องกันภัยแล้ง***

เพื่อตอบสนองข้อเสนอดังกล่าวทั้ง 5 ประการนี้ จากการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่มีอยู่ในปัจจุบันแล้ว สรุปได้ว่า ***“ไม่สามารถดำเนินการแก้ปัญหาหมู่บ้านใดหมู่บ้านหนึ่งหรือใช้วิธีการใดวิธีการหนึ่งแล้วจะแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือน้ำท่วมทั้งตำบลได้โดยสิ้นเชิง”***

การแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำหรือน้ำท่วมจะต้องดำเนินการ โดยจัดทำโครงการ ***“การพัฒนาที่ดินและน้ำที่เป็นระบบ”*** ทั้งพื้นที่ตำบลที่รวมข้อเสนอในการแก้ไขปัญหา โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน คือ **1.ส่วนของพื้นที่ดอน** อยู่บริเวณตอนบนของตำบล อันเป็นพื้นที่พืชไร่ ไม้ผล และนาข้าว พื้นที่ดอนมีหมู่ที่ 4, 7 และ 9 ก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อลดการชะล้าง สร้างแหล่งน้ำเพื่อกักเก็บน้ำไว้ในพื้นที่เพิ่มความชุ่มชื้น **2.ส่วนของพื้นที่ลุ่ม** อยู่บริเวณทางตอนล่าง ด้านตะวันตกและตะวันออกของตำบล สภาพพื้นที่ประกอบด้วยที่ราบ พื้นที่ลุ่มมีหมู่ที่ 1, 2, 3, 5, 6 และ 8 การจัดการพื้นที่ควรก่อสร้างระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ จัดรูปที่ดิน วางผังน้ำทั้งระบบ การขุดลอกคลอง ก่อสร้างสระน้ำ ฝายกั้นน้ำ คลองส่งน้ำ

คลองระบายน้ำหรือพนังป้องกันน้ำท่วม การขุดบ่อบาดาล ปรับรูปที่ดินปรับเปลี่ยนกิจกรรมการผลิต และการทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำเพื่อให้การใช้ที่ดินสามารถใช้พื้นที่ได้อย่างต่อเนื่องและเกิดประโยชน์ทั้งตัวเกษตรกร ชุมชน ในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม (รูปที่ 7-1)

ตารางที่ 7-1 กิจกรรมของกรมพัฒนาที่ดินในเขตการใช้ที่ดินที่ ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ จะดำเนินการในปีงบประมาณ 2567-2571

เขตการใช้ที่ดิน	แผนงาน/โครงการ	งบประมาณ (บาท)
1. เขตเกษตรกรรม	**1. การบริหารจัดการน้ำ**	
1.1 เขตทำนา เนื้อที่ 6,875 ไร่	1.1 การก่อสร้างแหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	**693,000**
1.2 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 25,447 ไร่	**2. การปรับปรุงดิน**	
1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น/ไม้ผล/เกษตรผสมผสาน เนื้อที่ 1,781 ไร่	2.1 ส่งเสริมการเพิ่มผลผลิตในพื้นที่ดินกรด	**450**
	2.2 จัดหาปูนโดโลไมท์	**25,500**
1.4 เขตปศุสัตว์ เนื้อที่ 54 ไร่	2.3 ส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	**750**
	2.4 ผลิตจัดหาเมล็ดพันธ์พืชปุ๋ยสด	**61,250**
2. พื้นที่แหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,486 ไร่	2.5 ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน	**2,250**
	2.6 การทำปุ๋ยหมัก พด.	**8,500**
	2.7 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์	**24,500**
	3. การฟื้นฟูป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน	
	3.1 ผลิตหญ้าแฝกเพื่อแจกจ่าย	**240,000**
	4. การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ	
	4.1 การจัดทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ พื้นที่ไม่เหมาะสมตาม Agri-map	**450,000**

หมายเหตุ : งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
1. เขตเกษตรกรรม 1.1 เขตทำนา เนื้อที่ ที่ 6,875 ไร่	1. การอบรมถ่ายทอดความรู้การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร (กรมการข้าว/สำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ/กรมส่งเสริมการเกษตร) 2. การอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องวิธีการเพิ่มผลผลิตข้าวและการทำข้าวอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร/กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมการข้าว) 3. การอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องการป้องกันกำจัดโรค/แมลง พืชเศรษฐกิจหลัก (กรมวิชาการเกษตร/กรมส่งเสริมการเกษตร/กรมการข้าว) 4. สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล/อบจ.ชัยภูมิ) 5. สนับสนุนพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตร (กระทรวงพลังงาน)
1.2 เขตปลูกพืชไร่ เนื้อที่ 25,447 ไร่ 1.3 เขตปลูกไม้ยืนต้น/ไม้ผล/เกษตรผสมผสาน เนื้อที่ 1,781 ไร่	1. คัดเลือกชนิดพืชปลูกและหาตลาดรองรับ (สำนักงานพาณิชย์จังหวัดชัยภูมิ/สำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ/กรมส่งเสริมการเกษตร) 2. การเพิ่มผลผลิตมันสำปะหลังโดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ (กรมวิชาการเกษตร) 3. การอบรมถ่ายทอดความรู้การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ/กรมส่งเสริมการเกษตร) 4. การอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องวิธีการเพิ่มผลผลิตเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ อ้อย และมันสำปะหลัง (กรมวิชาการเกษตร/กรมส่งเสริมการเกษตร)

ตารางที่ 7-2 สรุปกิจกรรมที่ขอรับการสนับสนุนจากส่วนราชการอื่นในเขตการใช้ที่ดิน **(ต่อ)**

เขตการใช้ที่ดิน	กิจกรรมที่ขอสนับสนุนจากส่วนราชการอื่น
	5. การอบรมถ่ายทอดความรู้เรื่องเกษตรอินทรีย์ และการป้องกันกำจัดโรค/แมลง พืชเศรษฐกิจหลัก ได้แก่ อ้อย และมันสำปะหลัง (กรมวิชาการเกษตร/กรมส่งเสริมการเกษตร) 6. สนับสนุนการขุดเจาะน้ำบาดาลเพื่อการเกษตร (กรมทรัพยากรน้ำบาดาล/อบจ.ชัยภูมิ) 7. สนับสนุนพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตร (กระทรวงพลังงาน)
1.4 เขตปศุสัตว์ เนื้อที่ 54 ไร่	1. ส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยด้านสัตว์ (สำนักงานปศุสัตว์ชัยภูมิ) 2. การอบรมถ่ายทอดความรู้การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้าเกษตร (สำนักงานสหกรณ์จังหวัดชัยภูมิ/กรมส่งเสริมการเกษตร)
2. พื้นที่แหล่งน้ำ เนื้อที่ 1,486 ไร่	1. สนับสนุนการพัฒนาเพิ่มพื้นที่กักเก็บน้ำ (สำนักงานชลประทานชัยภูมิ) 2. ส่งเสริมและสนับสนุนการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ (สำนักงานประมงจังหวัดชัยภูมิ) 3. สนับสนุนพลังงานแสงอาทิตย์เพื่อการเกษตร (กระทรวงพลังงาน)

ตารางที่ 7-3 เป้าหมายการดำเนินงานและงบประมาณ ตำบลโคกสะอาด อำเภอหนองบัวระเหว จังหวัดชัยภูมิ แผน 5 ปี (ปี 2567-2571)

หน่วยงาน : สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ สำนักงานพัฒนาที่ดินเขต 3

เขตการใช้ที่ดิน	งาน/โครงการ/กิจกรรม	หน่วยนับ	เป้าหมาย					รวม	งบประมาณ					รวม
			2567	2568	2569	2570	2571		2567	2568	2569	2570	2571	
เขตเกษตรกรรม	**1. การบริหารจัดการน้ำ**													
	1.1 แหล่งน้ำในไร่นานอกเขตชลประทาน	บ่อ	15	0	5	5	5	**30**	346,500	0	115,500	115,500	115,500	**693,000**
	2. การปรับปรุงบำรุงดิน													
	2..1 ส่งเสริมการปรับปรุงพื้นที่ดินกรด	ไร่	6	6	6	6	6	**30**	90	90	90	90	90	**450**
	2.2 จัดหาปูนโดโลไมท์	ตัน	3	3	3	3	3	**15**	5,100	5,100	5,100	5,100	5,100	**25,500**
	2.3 ส่งเสริมการผลิตและการใช้สารอินทรีย์	ราย	30	30	30	30	30	**150**	150	150	150	150	150	**750**
	2.4 ผลิตจัดหาเมล็ดพันธ์พืชปุ๋ยสด	ตัน	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	**2.5**	12,250	12,250	12,250	12,250	12,250	**61,250**
	2.5 ส่งเสริมการปลูกพืชปุ๋ยสดปรับปรุงบำรุงดิน	ไร่	30	30	30	30	30	**150**	450	450	450	450	450	**2,250**
	2.6 การทำปุ๋ยหมัก พด.	ตัน	0.5	0.5	0.5	0.5	0.5	**2.5**	1,700	1,700	1,700	1,700	1,700	**8,500**
	2.7 พัฒนากลุ่มเกษตรกรใช้สารอินทรีย์	กลุ่ม	1	1	1	1	1	**5**	4,900	4,900	4,900	4,900	4,900	**24,500**
	3. การฟื้นฟูและป้องกันการชะล้างพังทลายของดิน													
	3.1 ผลิตหญ้าแฝกเพื่อแจกจ่าย	กล้า	40,000	40,000	40,000	40,000	40,000	**200,000**	48,000	48,000	48,000	48,000	48,000	**240,000**
	3.2 การจัดทำอนุรักษ์ดินและน้ำ เพื่อปรับเปลี่ยนการผลิตในพื้นที่ไม่เหมาะสมตาม Agri-Map	ไร่	0	0	100	100	100	**300**	0	0	150,000	150,000	150,000	**450,000**
รวม									**419,140**	**72,640**	**338,140**	**338,140**	**338,140**	**1,506,200**

หมายเหตุ : งบประมาณที่กำหนดไว้นี้เป็นการประมาณเบื้องต้น อาจมีการเปลี่ยนแปลงตามที่ได้รับการจัดสรรให้ดำเนินการ

เอกสารอ้างอิง

กรมทรัพยากรน้ำบาดาล. 2566. **ปริมาณน้ำและจำนวนบ่อบาดาล ปี 2565.** แหล่งที่มา: http://app.dgr.go.th/newpasutara/xml/search.php, 26 พฤษภาคม 2566.

กรมอุตุนิยมวิทยา. 2566. **ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยคาบ 30 ปี (พ.ศ. 2536-2565)**. กรมอุตุนิยมวิทยากระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, กรุงเทพฯ.

สำนักเทคโนโลยีการสำรวจและทำแผนที่. 2566. **แผนที่ขอบเขตตำบล ปี 2564 (ไฟล์ข้อมูล).** กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

กองสำรวจดินและวิจัยทรัพยากรดิน. 2566. **แผนที่ทรัพยากรดิน (ไฟล์ข้อมูล).** กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

กองนโยบายและแผนการใช้ที่ดิน. 2566. **แผนที่สภาพการใช้ที่ดิน ปี 2566 (ไฟล์ข้อมูล).** กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, กรุงเทพฯ.

บัณฑิต ตันศิริ และ คำรณ ไทรฟัก. 2542. **คู่มือการประเมินคุณภาพที่ดิน**. กองวางแผนการใช้ที่ดิน กรมพัฒนาที่ดิน.

สถานีพัฒนาที่ดินชัยภูมิ

ถนนชัยภูมิ-หนองบัวแดง ตำบลนาฝาย อำเภอเมืองชัยภูมิ
จังหวัดชัยภูมิ 36000
โทรศัพท์ 044-124114
E-mail:cpm01@ldd.go.th